

III. Річник.

Ч. 20.

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ОРГАН ВІЙСЬКОВОЇ ЕМІГРАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ З. У. Н. Р.

ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОТИЖНЕВИК

ВИХОДИТЬ 1. і 15. КОЖДОГО МІСЯЦЯ

THE HOMELESS UKRAINIAN

ORGAN OF THE MILITARY EMIGRATION OF THE W. U. N. R.

ILLUSTRATED NEWS.

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ.

Адреса Редакції й Адміністрації:

Wien XVIII., Ferrogasse 31.

З М І С Т:

	сторона
Від Редакції	1
Галицька Земля в огні, сльозах і крові	2— 7
Памяти револ. жовнів Гал. Землі	8
Чет. У. Г. А. Крушельницький: В день 1. листопада	9—13
Ярослав Береза: В ніч 1. листопада	14—20
Дмитро В.: Під фронтом	20—21
М. Д.: Осінь у таборі	21
Гість із краю між Українськими Галицькими Стрільцями	22—29
Свято 1. листопада 1922 в таборі в Йозефові	29—32
Роман Колтунюк: З кліщів смерті	32—36
П. В.: Волинь під військовим зарядом Галичан 1919 р.	37—41
Брат знад Дніпра відгукується!	42
В—К, пор. У. Г. А.: Підстаршинський гурток українського військового табору в Йозефові	42—45
Горі ім'єм серця!	46
П. Б.: В останню путь	46—47
З останньої хвили	47
Свято 1. листопада 1922 в українськiм робітничiм відділі в Берні	47—48
Виказ жертв	48
Оповідки	48
Справленнє похибок	48
Оголошення	

С В І Т Л И Н И:

Розваленнє „Академічного Дому“ у Львові	7
В ніч 1-ого листопада	14
Свято 1. листопада 1922 року в таборі в Йозефові	30
Підстаршинський гурток у таборі в Йозефові	43

П Е Р Е Д П Л А Т А:

		річно	піврічно	чвертьрічно
в Австрії	К.	24.000.—	12.000.—	6.000.—
в Чехословаччині	Кч.	50.—	25.—	14.—
в Югославії	Дн.	100.—	50.—	25.—
в Німеччині	М.	1.600.—	800.—	400.—
в Краях Латинської Унії	Фр.	12.—	6.—	3.—
в Зл. Д. Америки	Дол.	3.—	1.50	0.80
в Канаді	Дол.	4.—	2.—	1.—
в Бразилії	Мр.	10.—	5.—	2.500

Ціна одного примірника:

в Австрії 1.500.— К., Чехословаччині 3.— Кч., Німеччині 100.— М.,
Зл. Д. Америки 0.15 Дол., Канаді 0.20 Дол., Бразилії 0.500 Мр.

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОТИЖНЕВИК

Статі дозволяється передруковувати лише за поданням джерела.

Річник III. Відень, дня 15. листопада 1922.

Ч. 20.

Від Редакції.

В 19. числі нашого двотижневика „Український Скиталець“ появилася стаття добр. Оглядівського „День 1. листопада“. Статтю помістив новий начальний редактор без нашого відома, хоч на се не мав права.

Тому, що ся стаття не є ніяк висловом думок і поглядів української військової еміграції земель З. У. Н. Р., якої органом являється саме „Український Скиталець“, заявляємо:

1. Ми, Редакційна Колегія, не беремо на себе ніякої відвічальности за сю статтю, бо в плитке й беззмістове політиканство ніколи на бавилися, бавитися не хочемо й не будемо. Се підірвало наше добре ім'я і нашу моральну вартість як частин Української Галицької Армії, на яку ми досі своєю працею і поступованнем собі заслужили і з якої ми навіть горді.

2. Стаття ся своїм змістом, способом думання, а навіть і формою, як стаття, що є висловом одностороннього, бо чисто суб'єктивного погляду начального редактора, минається з нашими цілями. Ми, військова еміграція, заховані ще частини У. Г. А., вважаємо себе все ще явним висловом змагань цілого народу й тому все, що ми досі робили, говорили чи писали, старалися робити, говорити й писати так, щоб на се міг дати свій підпис кождий Українець без огляду на свої переконання. І сим ми почували себе все нерозривною цілістю з краєм і з цілою еміграцією.

3. Тому, щоб така неприємність нас більше не стрінула і щоб дати повну сатисфакцію всім нашим Вп. Читачам і Особам особисто в сій статі зачепленим, яких деякі думки сеї статі могли вразити або навіть обидити, ми звільнили начального редактора від його обов'язків і тимсамим вважаємо всяку евентуальну полеміку з сею статтю безпредметовою.

Відень, дня 3. листопада 1922.

Редакційна Колегія „Українського Скитальця“.

Галицька Земля в огні, сльозах і крові.

Галицька Земля вже четвертий рік переносить терпіння страшної окупації, яку з поручення держав антанти (рішення з 25. червня 1919 р.) виконує історичний ворог українського народу — Польща.

Перший рік (1919) окупаційного режиму Польщі у Східній Галичині застав українське громадянство в фізичній перестомі. Дев'ятимісячна героїська боротьба проти озброєної Францією Польщі на фронті від Карпат через Львів аж до меж Холмщини; криваво-трагічний перехід Української Г. А. за Збруч наслідком нестачі муніції, її драма в „чотирикутнику смерті“, а опісля скитальщина сеї найкращої еманції сили українського народу поза межами землі Галича; виарештованне, вистріляння й вимордованне політичних провідників міста й села ляхами окупаційними властями в краю; страшні фізичні й моральні тортури, які прийшлося перейти оставшим при життю активним членам української суспільности Галицької Землі — особливож його стрілецтву в ляхських тюрмах і концентраційних „таборах смерті“, а врешті густе обставленне цілої Східної Галичини польськими військовими відділами — унеможлижували всякий активний виступ українського народу проти Ляха.

Аж в 1920 р. український нарід Східної Галичини зазначив ділами, що він духом і тілом живий і що його державницьких змагань не вбили ні полчища Галера ні кївська драма. Се виявилось у двох полюсах краю.

На Гуцульщині, де в маю того року Гуцули почали нищити станиці польської жандармерії і вбивати жандармів, а навіть нападати на польські військові стежі, й на Бойківщині, де у звязку з наступом совітських військ на Східну Галичину селяни несли поміч партизанському відділові стрільців У. Г. А. під проводом д-ра Бекеша і зголошувалися в добровольці проти польської армії. Та сі виступи українського народу Галицької Землі Польща втопила в морі крові й шибениць зараз по відвороті совітської армії зі Східної Галичини. Окремі карні відділи польської жандармерії їздили з повіту до повіту, з села до села й ловили українських „бунтовщиків“, убиваючи або розстрілюючи їх на місці. По селах Гуцульщини й Бойківщини розкватировано тоді „для кращого прохарчовання“ польські кавалерійські частини, а кожного свідомого українського громадянина, що остав в живих, поставлено під строгий догляд. Розуміється, що серед таких обставин отверта боротьба проти Польщі була неможлива. І тому в другій половині 1920 р. і в першій половині 1921 р. український нарід Східної Галичини був спосібний хіба до індивідуальних актів фізичного терору.

Першим голосним відгомоном сього настрою краю був атенат старшини Української Г. А. Степана Федака на польського львівського „воеводу“ Грабовського з дня 25. червня 1921 року. Сей вчинок молодого старшини

і члена української академічної молоді, виключеної ляхським окупантом від студій у львівському університеті, відбувся в мурах львівського магістрату на очах Пілсудського й численних чужинців, що зіхались були на польську провокаційну виставу у Львові, т. зв. Східні Торги. В тиждень опісля зроблено спробу атентату на тернопільського „воеводу“, про що польська окупаційна влада заборонила була писати в своїй пресі.

Очевидно, що чим далі антанта відволікала вирішення нашої справи й чим дужче польський окупаційний варвар добирався методами Яреми Вишневецького до українського народу Галицької Землі, тим більше росла серед катованого українського народу ненависть до польської окупації. Зокрема відложення вирішення східно-галицької справи на неозначений час генуєнською конференцією привело український нарід Галицької Землі до переконання, що тільки сила активного виступу проти Ляха-наїздника може принести йому визволення. Сю думку перековано в діло.

Від мая 1922 р. по нинішній день іде плянове нищення польської окупації у Східній Галичині всіми засобами і кривавим зусиллям цілого українського народу. Йде двобій між рвучим пута неволі українським Самсоном і плянтаторськими нащадками „królewiat ukraińskich“; у димі палених польських фільварків і осель кольоністів і при вибухах бомб знова почалося славне змагання українського племені з ляхським походом „na kresy“.

Ось коротке зіставлення фактів визвольної боротьби від мая по нинішній день:

В маю 1922 р.: спалено оселі польських кольоністів 1. в Нижбірку, 2. Чабарівці, 3. Суходолі, 4. Коцюбинцях і 5. Васильківцях густинського пов.; 6. в Баконичцях біля Перемишля згоріли військові магазини (вартість $\frac{1}{2}$ мільярда п. м.), а 7. на Засяню біля Перемишля два військові склади вонни й військовий тартак; 8. на шляху Львів-Бібрка ушкоджено сильно залізничні шини та поперетинано телеграфічні дроти; 9. в селі Петовій, густинського пов. пострілено пов. команданта польського курія Радохонського; 10. 18. мая вбито польського стійкового біля мосту в Братковичах.

В червні 1922 р.: 11. 3. червня знищено дім жандармерії в Яворові; 12. 16. червня спалено польські дома в Городку Ягайлонським; 13. 18. червня кинено бомбу на станицю жандармерії в Угнові; 14. 27. червня кинено бомбу на дім поліції в Судовій Вишні; 15. 28. червня спалено водну стацію в Любачеві.

В липні 1922 р.: 16. 2. липня спалено великі стайні польського полку в Старім Селі біля Бібрки; 17. 4. липня згорів „Людови Дом“ польських кольоністів біля Яблонова; 18. 8. липня згоріли польські хати та інвентар в Річках біля Рави руської; 19. того самого дня згоріли польські хати в Рубуках, пов. Ліско; 20. в першій половині липня висаджено у воздух великі магазини артилерійської муніції в Ряшеві; 21. 15. липня спалено залізничну стацію в Сопотові біля Кут; 22. 21. липня підпалено залізничну стацію в околиці Городка Ягайлонського; 23. 18. липня був Львів ізольований від цілої Європи з причини поперетинання всіх дротів; 24. 19. липня перетято телеграфічну й телефонічну сіть на значнім просторі на лінії Коломиї-Станиславів; 25. 28. липня перетято телефонічну сіть на лінії Львів-Жовква; 26. 14. липня спалено відбензинярню в Дрогобичі; 27. 10. липня вбито в селі Добростанах біля Львова жандарма Францішка Штельського.

В серпні 1922 р.: 28. 16. серпня виконано динамітовий захам на потяг в околиці села Пядики; 29. того самого дня перетято на лінії Львів-Сопі-

жанка біля Жовтанець телеграфічні й телефонічні дроти на просторі кількох км.; 30. 17. серпня перетято телеграфічні дроти в околиці Куликова; 31. 20. серпня dokonano два замахы бомбами на мешканне пов. команданта поліції в Стрию; 32. вночі з 15. на 16. серпня dokonano динамітового замаху на польський двір в Яворові; 33. 28. серпня dokonano в протязі одної ночі підпау двора гр. Дембіцького, замаху на залізничну стацію і знищено динамітовими петардами поліційний дім в Яворові; 34. того самого дня знищено телеграфічні й телефонічні дроти на лінії Львів-Жовква біля Грибович; 35. того самого дня підпалено в Переспі пов. Сокаль стирти збіжа дідача Красінського; 36. 31. серпня пострілено польського поліційного агента Стецулу в Стрию.

Місяць вересень 1922 р. був місяцем палення польських дворів і стирт збіжа на польських фільварках. На основі звідомлень польської преси в тім місяці горіло 77 фільварків. Треба при тім зазначити, що про багато випадків не було згадки в часописах. І так в сім місяці спалено: пов. Камінка Струмилова: 37. збіже на фільварку в Тадані, 38. Неслухові, 39. Сільці Бенкові, 40. на фільварку бурмистра в Камінці Струм., 41. на військовім фільварку біля Камінки Струм., 42. в Козлові. В тім повіті спалено крім того 43. хутір вїта в Тадані та 44. лісничівку в Мазярні; пов. Перемишль: 45. спалено збіже на фільварку в Болестрашцях, 46. фільварок Яксманіч (10. вересня), 47. Бушковичі (20. вересня), 48. Мишковичі (20. вересня), 49. Міжинець, 50. Бушковичи, 51. Хиринка; пов. Жовква: спалено фільварки в 52. Антонові, 53. Вечірках, 54. Батятичах, 55. Туринці, 56. Двірцях; пов. Станиславів: спалено фільварки у 57. Викторові (29. вересня), 58. Комарові (29. вересня), 59. збіже на фільварку в Угринові, 60. майно кольоніста Ніклева в Букачівцях; пов. Стрий: спалено фільварки в 61. Нежухові, 62. Стриганцях (26. вересня), 63. Підгірцях (27. вересня), 64. Стрілкові (29. вересня); пов. Рава Руська: спалено фільварки в 65. Слінци, 66. Любичі Корольський (12. вересня), 67. Журанці, 68. Гійчу, 69. Річках, 70. Сілісках (24. вересня); пов. Бережани: спалено фільварки в 71. Слободі Золотій, збіже на фільварках в 72. Будзанові, 73. Заславу. Крім того спалено в тім повіті 74. дім польської школи в Рибниках; пов. Тернопіль: спалено фільварки в 75. Курівцях і збіже на фільварках в 76. Острові, 77. Буцнені; пов. Тереховля: спалено фільварки в 78. Заславу, 79. Антонівці, 80. Слободі — і ще два в невідомих нам селах; пов. Яворів: спалено фільварки в 81. Ожомлі, 82. Жардові, 83. Вільках Росновських; пов. Сокаль: спалено (29. вересня) фільварки в 84. Хороброві, 85. Радванцях, 86. Войславичах; пов. Бібрка: спалено фільварок в 87. Підгірцях і збіже на фільварках в 88. Десятниках, 89. Баковицях; пов. Львів: спалено фільварки в 90. Підбірцях, 91. Підлісках і збіже на фільварку 92. Суха Воля; пов. Городок Ягайлонський: спалено фільварок в 93. Любіні Великім і збіже на фільварках в 94. Бартатові і 95. Фердинандівці (вл. Душковскої); пов. Перемишляни: спалено фільварки в 96. Глинянах, 97. Підгайчиках, 98. збіже на фільварку Ляшки Королівські; пов. Мости Великі: спалено фільварок в 99. Деревні і збіже на фільварку в 100. Реклинці; пов. Жидачів: спалено фільварок в 101. Ізидорівці і збіже на фільварку в 102. Рудниках; пов. Бучач: спалено фільварок в 103. Тростянці; пов. Добромиль: спалено збіже на фільварку в 104. Новім Місті; пов. Чесанів: спалено фільварок в 105. Люблінці; пов. Долина: спалено двір люстратора дїбр Гречя в 106. Долині; пов. Калуш: спалено збіже на фільварку в 107. Хотіні; пов. Рогатин: спалено стирти збіжа в 108. Потоці; пов. Радеків: спалено стирти збіжа на фільварку в 109. Кутах; пов. Журавно: спалено збіже на фільварку в 110. Боянові; пов. Городенка: спалено збіже на фільварку в 111. Лісновичах; пов. Мостиска: спалено збіже на фільварку в 112. Ляцькій Волі і стодоли кольоніста Шпільки в 113. Поповичах; пов. Борщів: спалено фільварки в 114. Звягелі; пов. Печеніжин: спалено будинок староства в 115. Печеніжині. — Крім того місяць вересень приніс ще такі факти: 116. динамітовий замах на залізничний міст в Яворові (1. вересня), 117. підложено бомби під потяг на лінії Львів-Підгайці, 118. підложено бомби під стацію Боднарів і на залізничний шлях біля неї (7. вересня), 119. ушкоджено залізничний тор на лінії Вигнанка-Іване Пусте, 120. підложено бомби на залізничім шляху Конюхів-Сколе-Стрий, 121. розбито віздову зворотницю

в Стачанах; зірвано й забрано телеграфічні й телефонічні дрти: 122. біля Жовкви (1. вересня), 123. на лінії Любачів-Башня (6. вересня), 124. на лінії Зимна Вода-Мшана (10. вересня), 125. між стаціями Суха Воля-Мшана (10. вересня), 126. на лінії Жовква-Мости Великі, 127. на лінії Сапїжанка-Честинь (15. вересня), 128. на лінії Камінка-Струмилова-Милатин (17. вересня), 129. біля села Желехова (18. вересня), 130. кинено бомбу до мешкання учителя Поляка Лушкевича в Утішкові, пов. Золочів, 131. підложено бомбу під будинок поліції в Мишині, пов. Печеніжин (23. вересня), 132. повибивано вікна в будинку поліції у Сколім, пов. Борщів; 133. вбито вїїтв-хрунів в Дулібах і Стрілковій, пов. Стрий, 134. вбито члена гуцульської делегації з чолобитнею до Пїлсудского у Вербіжі, пов. Коломиа, 135. вбито другого члена сеї делегації Юрка Петрійчука й пострілено аранжера делегації, Омеляна Карашкевича в Коломиї.

Місяць жовтень 1922 р. В сім місяці рівно до 15. далі йшли акти індивідуального терору; по 15. жовтні виринають на терені Східної Галичини збройні віддїли, які надають боротьбі проти польської окупації масового характеру й нагадують собою Гайдамаччину. Напруженне в краю змагається особливо з уваги на надходячі вибори до польського сойму, які Польща розписала безправно, топчучи міжнародні договори й волю українського народу, також на Галицькій Землі.

В сім місяці спалено: пов. Теребовля: 136. фільварок в Слободі; пов. Львів: 137. фільварок в Сухій Волі; пов. Коломия: 138. фільварок у Вербіжі Нижній; 139. сіно лісного Гаса в Шепарівцях; пов. Сокаль: 140. сіно на фільварку в Радванцях; пов. Гусятин: 141. фільварок в Підволочиськах (невдало); пов. Збараж: 142. фільварок в Березовиці Малій (10. вересня); пов. Жидачів: 143. збіже на фільварку в Рудниках; пов. Станиславів: 144. фільварок в Пукасівцях; пов. Перемишль: 145. фільварок (другий) в Болестрашицях і збіже з фільварку Хиринка; пов. Рава Руська: 146. збіже на фільварку в Щирці; пов. Калущ: 147. збіже на фільварку в Негівцях; пов. Печеніжин: 148. сіно вїїта Поляка Урусского в Акр-шорах і 149. пробовано підпалити фільварок у Залучу.

Крім того: 150. підложено бомбу з електричним апаратом біля мосту під Перемишлем, тор знищено, а льокомотива потягу ушкоджена (з 7. на 8. вересня); 151. перетято в ночі телеграфічні дрти на шляху між Тернополем — Березовицею Великою і 152. на шляху між Тернополем і Гаями Великими; 153. між Львовом і Сиховом стріляно до поїзду й ранено польського поручника Полячка; 154. в Брошнєві пов. Долина ранено вїїта хруня Савчука.

Дня 15. жовтня появилася у зборівськїм повіті повстанча група, зложена з 50 людей. Вона, руйнуючи й палючи по дорозі фільварки польських дїдичів і оселі польських кольонїстів, убиваючи і проганяючи польську поліцію і жандармерію, перейшла досі повіті Зборів, Бережан, Підгайці, Бучач, Перемишляни, Борщів і Чортків. Рівночасно появилася така сама група в Сокальщині й перейшла до Тернопільщини, третя група виринула у Брїдщині і Збаразині. Остання злучилася по дорозі з першою групою. Ті групи, особливо перша, найсильніша числом, роздроблюються по дорозі на малі гуртки, які неспідиано виринають в ріжних місцевостях і ширять між польськими зайдами переполох. Дїдичі й польські жандарми втікають до міст. Повстанці роздають забране Полякам добро поміж селян і звизають їх відозвами вступати в повстанчі ряди й бойкотувати польські вибори. Віддїли польської піхоти, кавалерії і змобілізовані жандарми рушили проти повстанців, та в ночі бояться вступати проти повстанців. В кількох місцях, приміром біля Осінця і Бобулинця бучацького повіту прийшло між повстанцями й польським військом до завязятих боїв, які покінчилися соромною втечею Ляхів. Акцію польських військ проводить командант 12. дивізії в Тернополі.

Перша група арабувала в Ярчівцях польських кольонїстів і спалила фільварки Яцківці (Зборів), Августівку, Плавчу, Куряни, Пліхів, Демню, Конохії, Геленк в (Бережани), Писарівку, Черемхів, Горинь, Корзову, Вільку. В Плавчі повстанці вбили команданта польської жандармерії Гловинського і двох жандармів Поляка й Сидора, в Горожанці команданта жандармерії Корчовского, а в Дуназві поранили кількох польських кольонїстів. Телефонічна сполука між Львовом і Підгайцями і Львовом та Бережанами була довгий час перервана, а залізничний рух на галицькїм Піділлію здержаний. По

25. жовтня гайдамацькі групи, поділившись на малі гуртки від 5—10 людей, появляються в Тернопільщині, Борщівщині, Бучачині, Заліщищині, Сокальщині, а навіть і під Львовом в околиці Куликова. Дня 28. жовтня прийшло в лісі біля Баранячих Переток пов-Сокаль до завзятої боротьби між польською поліцією і одною з таких груп, в якій одного чоловіка вбито, а одного ранено. 31. жовтня прийшло до збройної розправи між Ляхами і повстанцями в околиці Чорткова. Так само між Заліщиками й Осівцем прийшло до завзятої боротьби між одною групою і ляхським військом, в часі якої Ляхи зловили Степана Мельничука, сина галицького залізничника.

Та рівночасно з таємничими гайдамацькими відділами революційні жовніри Галицької Землі також поодинокі несуть смерть Ляхам і їх прихвостням. 15. жовтня пострілено на стації Сопіжанка Сидора Твердохліба, редактора хрунівської газети „Рідний Край“ і кандидата до варшавського сейму. Твердохліб помер у Львові в шпиталі, а його похорони збойкотувало ціле українське громадянство. В Перемишлі вбито Станіслава Пилипова, який був на услугах польської поліції. Між Мізуном Старим і Мізуном Новим (пов. Долина) пострілено польського жандарма Стефана Савінського. В лісах у Слободі Мізунській замордовано лісових сторожів Пехала й Хомина. Зрабовано (19. жовтня) біля стації Перзенківка товарний потяг. Обстрілювано (20. жовтня) між стаціями Мостиска й Медика особовий поїзд. Біля стації Бушковичі, пов. Перемишль, на лінії Перемишль—Краків підложено екразитову міну. В Турці ранено польського стійкового. Застрілено (26. Х.) Антона Березовського з Вишкова пов. Залішки, який хотів кандидувати до польського сейму.

Місяць листопад 1922 р. Мимо шаленого терору, який розвинула польська окупаційна влада і вшехпольські боївки, як на вічу 17. вересня с. р. перішили „відплату“ українському народові, визвольна боротьба в краю не припиняється. Повстанчі групи dokonali в перших днях листопада таких актів: Вимордували у Фирлеєві, пов. Рогатин цілий постерунок польської поліції; біля Чорткова забрали все майно з польського тягарового поїзду; напали на польський двір в Шутроминцях пов. Залішки. З актів індивідуального терору треба зазначити: пострілення польського митового урядника в Лакочині Володислава Полянки й застрілення в ночі з 3. на 4. листопада в Коломийщині хрунів, кандидатів до польського сейму Пігуляка й Бехметюка.

Та боротьба з таким зрадливим і безпощадним ворогом як Польща, не легка. Лях, zagrożений у своїм плянтаторським поході на українські землі, вхопився зброї провокації і найстрашніших засобів терору, яких не затимила історія. Підпалюючи будинки і збіже о. Цегельського в Камінці Струмиловій (18. вересня), обійсте Українця Мацевича в Долині (21. вересня), підкладаючи бомби під українську гімназію в Долині, під дім „Просвіти“ (22. вересня), Наукового Товариства ім. Шевченка (24. вересня) та Академічний Дім у Львові, вкінці під будинок українського „Сокола“ в Стаиславові — Ляхи в своїй пресі й телеграфічними агенціями голосять по світі, що се „Українці підкладають бомби під власні інституції“. Ідеологія зради і провокації, яку проповідував найбільший польський поет Міцкевич, так ярко виявлена польськими провідниками в часі світової війни (бо Поляки зраджували центральні держави й антанту), празнує тріумфи у відношенню до українського народу Галицької Землі. А поруч метод зради і провокації повели Ляхи у Східній Галичині нечуваний терор, який доходить прямо до божевілья.

До 5 с. м. арештовано около 20.000 Українців без огляду на пол, вік, становиско й питанне вини. В першу чергу арештовано молодь. Коли всі тюрми переповнено, часть вивезено до Домбя, щоби зробити місце для старшої інтелігенції і свідоміших селян.

Майже щодня переходять вулицями Львова цікаві відділи по кількадесять людей різних станів, скованих парами, а через середину відділу протягнений довжезний залізний ланцюг, до якого всі поприв'язувані. Арештованих без найменшого переслухання держать як слідців збитих по коритарах в'язниць і у вільних школах. Защо, сього ніхто не знає, бо арештуюча поліція на запити не дає ніякої відповіді. Се прямо оргії. Майже в кожному селі кватероване військо різних родів і зброї. Від 8. год. вечером до 6. год.

Розваленне „Академічного Дому“ у Львові. (див. стор. 6.)

рано не вільно нікому виходити з хати. По дорогах і полях патрулює кінна поліція і кавалерія, а постерунки поліції скріплено військом і агентами. До Львова й більших міст спроваджено поліцію, агентів бувш. царської охрани й цілу хмару тайних детективів і шпівнів із Варшави. Провокація на кожному кроці. У Львові переводить поліція труси, ревізії і рації, обступає трамваї, кіна, театри, каварні і т. д. і хто лише гр.-кат. обряду, йде без пардону до тюрми. В останніх днях установлено військову диктатуру для усмирення краю і поручено її ген. Станіславови Галерови. Галицька Земля в огні, сльозах і крові!... Та український нарід рішився видержати в огні боротьби аж до кінця — до повного державного Визволення!

Поміщуйте свої оголошення в „Українському Скитальці“, який є найбільше розповсюдженим між українською еміграцією в Європі й Америці!

Подаємо сумну вістку, що
Революційні Жовніри
Українського Народу Галицької Землі:

старшини Української Галицької Армії

ПЕТРО ШЕРЕМЕТА

i

СТЕПАН МЕЛЬНИЧУК

розстріляні наглим судом ляцького оку-
панта в Чорткові дня 11. листопада о год.
3. пополудні за сповнення свого револю-
ційного обов'язку, а саме вбитте ренегата
Березовського з Мишкова заліщицького
повіту, який поставленням своєї кандида-
тури до ляцького сойму обидив святу землю,
яку толочив своїми ногами.

Склонім свої голови в пошані до розстріляних
Ляхами лицарських духів!

Спіть спокійно, Товариші, горді сповненням свого
обов'язку й певні, що Ваша кров буде пімщена!

Крім того наглий суд хижацького Ляха засудив
рівночасно Беника Михайла, Сергія Івана, Огород-
ного Теодора, Луцака Михайла й Панькова Андрія
на 6 років, а Панасюка Ярослава на 5 років
тяжкої в'язниці.

В день 1. листопада.

Промова, виголошена на Святі 1. листопада 1922 р. у таборі в Йозефові четарем У. Г. А. Корнилом Крушельницьким.

І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть
Кайданами куті.
.....
Тодіж як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прозрять, а кривії,
Мов сарна з гаю помайнують,
Нічим отверзуться уста,
Прорветься слово, як вода,
І дебр-пустиня неполита,
Сцілющою водою вмита,
Прокинеться, і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
веселим птаством оживуть,
Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії,
Скрізь шляхи святії
Простеляться, і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами,
Без гвалту і крику,
Позіходяться до — купи,
Раді та веселі,
І пустиню опанують
Веселії села . . .

Так думав Український Нарід в Королівстві Данила на довгі
десятки літ перед великою війною,

так думав і по стрілах, що впали в Сараєві в часі перегляду
наших національних військ: Січий і Соколів,

так думав він майже цілий час світової війни, в котрій брав
аж надто велику активну участь,

і так думав той добродушний Велидень і Пан своєї землі
в день Третього Свого Великого Відродження,

в день 1. листопада 1918 року.

І зле думав він!

Не надією на всесвітню Доброту і Справедливість, не чудами,
не милосердем до своїх відвічних гнобителів, а силою, завзяттем,
витривалістю і власною та ворожою кров'ю добувається Свободу
і будується Державу.

Нині, в той Великий День для всіх народів, що, подібно як
Український Нарід Осмомислової Волости, нуждалися у ворожому
ярмі і довгі віки були тяглом у бистроїздних поїздах кровопийців
і катів,

нині, в той день, в котрому ті народи, що своєю свідомістю
ціли, сконсолідованнем усіх своїх сил, безпощадною, кривавою
боротьбою супроти гнобителів, самопосвятою і кров'ю збудувавши

й закріпивши свою національну Державу і, святкуючи Великий Празник, величають подвиги цілого народу й поодиноких його Великих Провідників, пригадують собі, показують присутнім і передають потомним найсвітліші образи визвольної боротьби, оточують божеським авреолем зрив свого народу до державного життя, радіють всенароднім Щастем і, почувавши себе піонерами вселюдського Добра, лиш мимоходом і побіжно згадують про втрати, які понесено, або помилки, які пороблено, —

то ми, Українці, не можемо нині піти покищо їх слідами.

Не втіха й радість мають нині панувати посеред нас . . . а совершенний жаль за утраченим, грижа совісті за несповнені обов'язки, необмежений біль за теперішнє горе в нашій Країні, мають наповнити наші душі, наші уми.

Наші серця мають нині переповнитися кров'ю, а ум і кождий живчик нашого тіла огненною, нестримною жаждою пімсти й кари на найбільшого з великих наших кровопийців, а рівночасно земською любов'ю до свого Народу й Держави, перед якою усвячений є всякий чин, що зміряє до здобуття Волі, до закріплення народньої Держави,

любов'ю, яка не знає ніякої іншої моралі крім національно-державної,

любов'ю, в очах котрої страхіття з часів Нерона й Інквізицій, се лиш іграшка,

любов'ю, котра в обороні свого улюбленого Народу й Держави не уступить перед ніякою силою,

любов'ю, якої персоніфікацією являється Тарасовий Гонта!

А такої любови ми, Українці Червоних Городів, чотири роки тому назад не знали.

Ми хотіли тоді стати в очах світа „політичними христіянами“.

Понеслася вправді могутня, маєстатична, воскресна пісня від Карпат по Припять, від Сяну по Збруч, поздіймалися смушеві шапки з віками поневолюваних голов мужичих, випрямилися груди й радісно стиснулася рука нашого визискуваного робітника, заясніло пожовкле лице українського переслідуваного інтелігента, поплили щедро сльози радості нашого висміваного жіноцтва й поштуркуваної дітвори. Знявся шум в округ престола славного й великого Князя Льва.

Задрожала кровожадна гидра.

Полки за полками пішли в окопи . . . та не на довго . . . Тоді ми були ще малодухи, занадто приковані до землі й до земного щастя, не знали ще всесвітньої розкоші любови в крові і стражданню за народні ідеали!

Ми замало думали, як найкраще й найскорше знищити проклятого ворога,

ми замало думали, як найкраще закріпити свою Державу,

ми не думали, що заки нарід стане в народів вольних колі, мусить мати свою мартиріологію,

ми не думали над тим, що народи здобувають собі волю лише власною кров'ю й самопожертвуванням.

Ми гризлися землею,

ми стали дбати більше про власне добро, ніж про добро Держави,

ми стали цінити власне життя більше, ніж життя народу,

ми забувалися в ту найважнішу й найсвятішу добу нашої історії і не сповняли, як слід, своїх обов'язків,

ми деморалізувалися щастем, яке на нас упало передвчасно!

А за сим усім — прийшли невдачі . . . страти . . . плач . . . зойк і крик . . .

Вперед! Вперед! Самоофіра!

В мету

Святу!

Кричали ми на площі і в постелі,

Жили віки в короткий час,

І чули нас, здається . . . скелі,

Але ніхто не слухав нас,

Бо не носили прапори шовкові крові.

А кров — Любов.

А де нема любови і страждання,

Там не живе, не бється і життя . . . !

І ми, внутрішнім безладдям знесилені й горем биті, зайнялись на якийсь час тим огненним запалом, яким горіли борці всіх народів у їх найскрутніших хвилях,

ми загоріли тою львиною відвагою, якою визначалися борці всіх війн релігійних,

ми запалили тим бажанням саможертви, яким палили перші прихильники Великої Нової Віри,

ми пішли в дикий, неймовірний бій, ми клали голови,

. але вже в неслухний час . . . !

Бо Око Всесвітньої Справедливості спочило на нас, а розглянувши наші поступки, устами невимовної Долі, якої важки міряються ціною поту і крові, нам науку й пересторогу пророчи веліло:

„Пот, еблю

Твою красу, Твою оздобу;

Сама розпнесься! Во злові

Сини Твої Тебе убють

Оперені, а злозачаті

Во чреві згинуть, пропадуть,

Мов недолежані курчата,

І плача, матернього плача,

Іспольню гради і поля,

Да зрить розтленна земля,

Що я — держитель, і все бачу!“

І почули ми той засуд невимовної Всесвітньої Справедливості й Конечности, почули аж надто добре й болюче.

І гнані сею конечністю, ми, мов сини Ізраїля, зневірившись у свого Єгови, подались у далеку, незнану дорогу проби й дозрівання, блукали в темряві проблем і по безкраїх степах нашої Ширшої Батьківщини.

Ми пішли тими шляхами, котрими йшли наші великі, незабуті предки в XII. і XIII. століття.

Ми, не вдержавши „частки“ Всеукраїнського Добра, висиливалися ратувати цілість.

Ми, долею засліплені й на конечну історичну пробу вогню і смерті виставлені, кровавили свої ноги, калічили тіла, роздирали серця, клали — народнім передсмертним фанатизмом розгорілі голови в брами нашої „Святая-Святих“ — Київ.

Ми ткали на степах України найстрашнішу народню вишивку кровю нашого юнацтва.

Ми збраталися зі смертю — тифом — чумою і туго трупом начиненими могилами уквітчали ті простори, з яких даремно підмоги сподівалися.

Були хвилі, що ми, сумнівами биті, падали на шляху в знемозі.

Ми знов, красою й усердним бланном о поміч нашого катованого народу зворушені, прозрівали й оживали як той мітичний Герой, що впавши на лоно своєї Матері-Землі, знов дужий підіймався до боротьби з Гігантами.

Ми зривалися знов до нових подвигів, ми були катовані, мордовані й нищені чужими і своїми, ми рівнож не щадили нікому смерті, мук і заглади так довго, аж вичерпалася в нас уся енергія, не стало сил, остиг дух і занемогло тіло. . . !

Ми, випивши чашу горя Найвищої Проби й Кари до дна, наситивши — терпіння і мук в ім'я Народньої Ідеї жадне Серце Всесвітньої Справедливості вщерт' і перебувши всі народні страждання, стали на розпутьї. . .

Сини Ізраїля перед Небо — горою, ми (Українці) Скитальці перед Чорно — горою !

На нас збувся Великий Гнів Долі, ми відпокутували за наші промахи й нерозум наших мягкосердних Великих Предків, ми сповнили се, що нарід робить Народо м !

Наші прапори шовкові
Набрались повно крові !

.

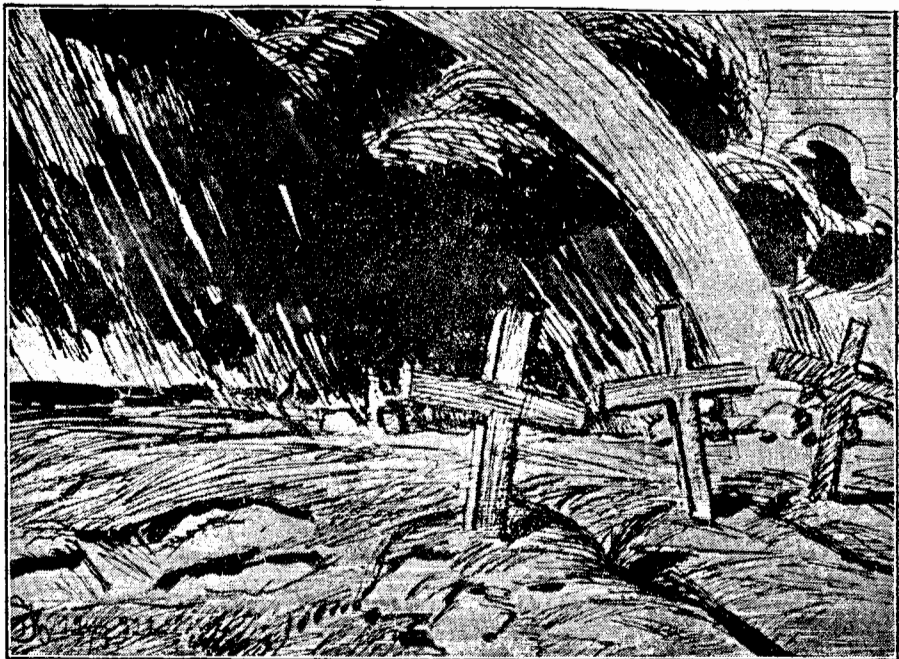
Ми маємо свою народню мартиріологію.

.

І не плакати нам тепер, не сумувати й не проклинати Долі.

Наші серця мають бути повні надземного щастя, — що ми якраз живемо в ту криваву — святу добу нашого народнього життя, що на нас збувалася тяжка проба народньої вартости, що ми були свідками і співробітниками при будові нашої Держави, що зпоміж нас впало тільки жертв, наглядних доказів бажання бути вольним між вольними, що на наших очах полилось тільки крові, що збулось тільки мук, що ціла наша, колисьто молоком і медом пливуча, а тепер благородною нашою кровю і гидкою ворожою сукровицею зрошена Україна, аж до найдаљшого її кутка, почула жажду терпіння за народню Волю й Державність.

Ми маємо з вдячністю склонити голови перед осудом Всесвітнього Розуму, що ще в час виставив нас на пробу й дав нам спромогу в час схаменути ся.

ЯРОСЛАВ БЕРЕЗА.

В ніч 1-го листопада.

Тихо!

Чуєш?

Бе!

Раз, два, три ... скрегоче вежовий годинник ... Одинацять, дванацять ...

Година духів ...

Свято померших ...

Пора!

Ходім!

Дорога далека ...

В країну горя і суму, сліз і недолі, розпуки й ненависти підемо.

Поміж могилами і хрестами блукати мемо ...

Глянь!

Одно безмежне поле смерти, зрите могилами без ліку ...

А над ним море хрестів простерло свої рамена й сухим скрипотом під подув вітру шепче скарги, що від них ніч німіє. Розказує терпіння, про які Дантому не снилось. Кидає проклони, від яких земля тремтить листом осики ...

Раз у рік така ніч.

Ніч українських страстей ...

Третя з ряду ... і ... може остання ...

Бо чує, як вітер зойчить, як стогне!

Він узяв сі скарги й болі на свої плечі, розсипув їх по світі, по просторі, заповнює ними воздух, у засвіти несе...

І як добіжать вони до послідніх зірок, як безконечність заллють терпіння піснею і діл міцю — воскресне Воля, осушить сльози, заглушить болі, затре терпіння....

Бачиш сі зірки там, високо, високо?

Бачиш, як вони тремтять?

То вітер здає їм звіти, вони дрожать від страхіть сих безмірних, а з віч їх падуть сі рясні сльози, що люди метеорами їх звуть...

І не довго вже ждати, коли вітер до послідньої зорі добіжить! Ходім!

Дерева клонять свої голови до самої землі, галузками обнимають гроби мучеників та стелять їм рештки свого золотого листя...

Спішімся!

Не лякайся!

Таж ти син того самого Народу, що й сі, що тут лежать...

Ти їх брат, ти на крові їх зріс, ти кров сю пімстити хочеш, бо вони того хочуть!

Ходи!

Ти скаргу мерців пізнати мусиш!

Вона перейде в душу твою, в думку, в кров, у найменшу комірку тіла.

Ти ділом будеш. Нічим иншим, лише ділом, що зродиться із крові батьків та братів твоїх.

Послідовним, могучим ділом!

А скарги полишиш мерцям і вітрові, жалі — нелітним дітям.

Жалі і скарги переходитимуть крізь душу твою як гарт її.

Гарт до діла.

Діло є всім

Все є ділом.

По землі йдеш, що святою стала.

Кров і сльози, терпіння й болі мучеників освятили її —

Кожда грудка, найменший порошок реліквією стався.

Гордий будь. Гордіщий царя, бо ти по святая святих ступаєш!

Бо рід твій родом героїв, про яких не барди, але всесвіт піснею співає.

І не сплямиш імени свого вчинком негідним, бо воно є іменем мільонів, тих, що живуть і тих, що смертю своєю окупили його для тебе!

Імя мільонів — Твоїм іменем стало!

Не за твої діла, але для діл.

Памятай про се!

.....

Тут почалося!

В таку ніч, як нині, гукнули перші стріли. Кривавий лиск прірвав нічну пітьму. Понурий лоскіт помчав у темний простір. Гомін відбився від верхів Карпат і понісся далеко понад Дажбога землею.

Стріли тривоги!

Почали будити сплячих, взивати байдужих, закривати хоробрих.
Народ з просоння протер очі твердою рукою, вхопив за кріс,
зірвався до бою за права свої, за волю.

Лунають стріли чимраз густійше, чимраз голоснійше. Шир-
шають по цілій Україні. Тисячі падають, мільони стають на їх місце.
Шаліє бій, жорстокий, кривавий. За Правду, за Волю.

Лях, ворог відвічний, у повні крові втопити хоче зусилля
народу, горами трупів загородити дорогу Волі.

Муки завдає, що на їх згадку сонце меркне, зорі темніють.

Та не спинить зусиль Народу!

Він живе й жити буде!

Бо з трупів родиться нове життя!

Бо з крові встає местник, грізний, велитенський, могутий,
якого не одоліє жадна сила, людська чи пекольна, ляхська чи
московська.

А імя йому: Діло.

На Народу чолі став, розвинув блакит прапора й сонцем
ясним золотіє напись:

„Україні Воля“

У городі Льва почалось...

Лев символом твоїм буде!

Відважний як лев, завзятий як левця, що боронить гнізда
свого, левенят малих!

Такими вони були!

Сі, що лежать під хрестами тими.

Слухай!

Чуєш, як зі всіх гробів несуться глухі голоси, мішаються зі
скрипотом хрестів в одну безмежню скаргу й летять у темну ніч?

Най ні одно слівце не мине уший твоїх, бо мертвих се мова!

Скарга Тих, що за Тебе і Твоїх у землю пішли.

Заклик до мести.

Визвання до діл.

... Слів усіх не розбіраєш?

Чуєш ті тисячі голосів, що несуться з півночі й півдня, заходу
і сходу? Один страшний хор, що кров морозить у жилах?

Правда! Ти не в силі почути всього зокрема, бо гробів наших
як звізд на небі, як піску в морі.

А кождий з них розказує історію сумну як осінь, страшну
як привид ночі.

Ти підійдеш ближче до гробів а я виясню Тобі їх мову.

Дай руку!

Ходім!

Тут лежать сі, що перші на поклик Волі пішли.

Ніч тоді була.

Зорі невинно всміхались.

Вітрець легонько цілував...

Вони на сторожі стояли.

З камениці ляхські стріли впали.

Лях забив.

Сі на „Почті“ були . . .

Ляхам вступу збороняли.

Лягли.

Сі у Стрийськiм парку, тамтi на Фердинанда вулицi головами наловили.

Сих до полону взяли. В тюрмах замкнули, морили й били, били . . .

Гукнули стріли . . .

Тут Фолис і Саламонович,

Тут Степан Негребецький,

Там Яремійчук . . .

Під сим хрестом лежить безіменний український санітет.

Він, сам ранений, перев'язував рану Ляхови.

А ззаду підійшов другий Лях і вистрілом відібрав йому життє.

Стань!

Слухай уважно!

Розумієш слова?

То дружній гимн поляглих . . .

З усіх сторін української землі . . .

Громом несеться:

„Ми за Волю лягли . . .

До посліднього боролись . . .

Месть катам, месть“ . . .

Ходім далі! Час біжить, а ми далеко йти маємо.

За ніч одну не побачиш, не почувеш усього.

Років на се треба . . .

.

Бачиш се сільце?

То Завадів.

Ходім на могили, що видніє під деревами!

Знавш, хто тут лежить?

Остап Нижанківський.

Хрест як бандура о срібних струнах снує пісню смутку, псалми болю . . .

І тихою скаргою стеляться вони по гробах.

Докінчують недоспівану пісню, що її насильно Лях перервав.

Бо божим мистцем був той, що лежить тут у могилі.

Мистцем пісні . . .

Він пісню творив, солодку, лагідну, що любов у душу вщипляла й тугу родила за щастєм, за добром.

І зненавиділи Ляхи його пісні.

В темну ніч прийшли . . .

Зневажати почали старенького, білого як голуб священика.

На поле вивели . . .

„Мудль сен, попе“ — сказали.

Клякнув старець.

Молитву шептав.

Послідню молитву . . .

Піднеслись ляцькі кріси.

Лиск, гук . . .

.

Несмичі.

Чотири гроби . . . один при однім туляться до муру.

Чотири хрести похилили голови свої і шепочуть тайну ясним зорям.

Нараз їх Ляхи вбили.

Ні сивого волоса старенького Левка Бесика, ні жінки Каськи Тивонюк не пощадили.

Павлови Пирогови очі викололи, раненого стрільця Демчука добили . . .

.

Гринів . . .

Тут Магда Гула спить.

Матірю мала стати.

Прийшли Ляхи . . .

Прикладами крісів збили. В болях надлюдських вмирає . . .

А перед смертю родить неживе дитя.

Воно розбиту головку мало . . .

.

Бачиш сю самотню могилу?

Дідусь там лежить вісімдесятьлітний.

На ринку в Тернополі зловили його польські кати.

Обступили довкруги й танцювати старенькому казали.

Він на Бога закликав їх.

Не допомогло . . .

Під свист батогів і битий крісами, скакати мусів дідусь сивий.

Кров і піт текли з його тіла.

Ляхи змилювання не знали.

Тільки вітер холодив розпалене лице й розвівав срібний волос.

І танцював старенький, аж упав на землю.

А тіло його була одна велика рана.

.

То стація Острів.

Чорне місце, де трава не росте, то вітвар цілопалення на жертвеннику України.

Не зазеленіє воно ніколи!

Там у полон Ляхи взяли десятюх стрільців молодих.

Зв'язали їх.

Бензиною обляли.

Підпалили.

Бухнула до неба ясна полумінь із живих свічок.

Понісся стогін болю . . .

.

На сім гробі хреста не видно.

Жид тут лежить із Чорнокінців.

Жид-Українець.

Фійком його звали.

Двох синів мав і обидвох вислав за Україну боротися.

Піймали його Ляхи.

„Де сини“? питають.

„Там, де їх обов'язок звав“ . . .

І почались ляцькі знущання . . .

Шаблюкою пальці відтіяли.

Руки викрутили.

Цілий тиждень мучили . . .

Нові терпіння щодень завдавали.

А осмого дня виволікли під хату й розстріляли . . .

.

Чому могилки сі такі маленькі?

Діти тут поховані, нелітні діти з Нагуєвич,

Ні одно не мало вище десяти літ.

В ночі прийшли Ляхи.

Село військом окружили.

Вигнали людей із хат враз із діточками малими.

Старих батьків розпростерли на мураві коло церкви.

А матерям дітей відібрали.

Замкнули дрібнята в дзвіниці.

Обложили соломою.

Підпалили . . .

Піднявся плач, якого світ не чув від початку свого . . .

„Мамо, мамо, тату, тату, ратуй“!

„Ратуй“ . . .

Родичі рушитись з місця не сміли, бо падали трупом . . .

І лізли дрібнята на саму гору під дзвони.

Крізь вікна кидались на землю.

І розбивались як яйце о маму свою, о тата . . .

.

Не хочеш більше?

Не хочеш?

Понад сили — кажеш?

Ні! В тобі лише душа скаменіє!

Ти станеш ділом, станеш местником!

Се не все.

То частина тільки, то крапля в морі безкочечних терпінь народу . . .

Глянь на південь!

Ціла Гуцульщина то одна могила, велика, як гори сі, що в небо глядять . . .

Дивись на схід:

Гроби, гроби . . .

А один великий із височезним хрестом.

То в Товстевькім.

Селяни поставили.

Ляхи посвятити його не дали.

Жандармськими багнетами відганяли материй і батьків, що молитись хотіли на гробі дітий своїх.

Глянь на північ, захід!

І там море хрестів . . .

Де рушишся, де стопою станеш, там труп твого брата, там кров його свята . . .

Заглянь до польських тюрем!

Чуєш, як крізь грубі стіни продираються мучеників стони?

Там мушени, старці, жінки, діти — нелюдські муки терплять.

Терплять за Волю

Не страшна їм тюрма, не страшна їм смерть.

Глянь!

Бачиш громаду старців, жінок, нелітків дітей, що в ліс утікають?

А за ними зі скорострілами, мов за звіриною женуть вороги?

То мати твоя, то сестри маленькі перед каторгою в нетри біжать . . .

Витягають до неба руки і вмираючи від польської кулі, від лаяцьких побоїв, жалібними очима глядять за Карпати і кричать-благають:

„Ратуй, ратуй, прийди мерщій із крісом в руці.“

З цілої Галичини, з кожного міста, села, сільця, з кожної хати лунає крик розпуки, але й гомін діл! . . .

Чуєш?

Чуєш зойки мордованих, плач палених дітей, крики насилуваних дівчат, послідні стони вмираючих у тюрмах, скрипіт шибениць?

Чуєш?!

Вони кличуть до Бога й до Тебе о пімсту!

Гряде час!

Ти местником мусиш бути!

Бо трупи прокленуть тебе!

Мусиш!

ДМИТРО В

Під фронтом.

Маєвий день, пахучий, ясний, теплий.

Зпоза зелених садів виглядають білі хати та мережані городи.

На городі копає грядки молодиця.

Час від часу обертається вона й дивиться на діток, що бавляться під високою грушею.

— А . . а . . а так . . . так . . . ! Мій тато вмерли за Вклаїну, а твій ні! — лепече її чотиролітній Івась і плече в долоні.

Вона здригається. По лиці капають сльози, поливають чорну землю. З її грудий виринається глухий тон. Її гадки летять в минуле. Вона призадумується. Зпід її рискаля виходять розкішні картини минулих днів: дівування . . . вінчання . . . первородний син . . .

Вона усміхається. Серце весело бється, робота скорше поступає. Число ямок збільшається.

Трах . . . тат . . . тарах . . . та . . . та . . . та . . . та . . . та . . .

Гадки сполошились, втікли.

Серце її стискається. Дух заперло. Зір блудить по горі. З ліса втікає військо, а за ним гонить ворог.

— Діти мо . . . ! не доказала.

Страшний тріск . . . писк . . . дзвони . . . дим . . . мрака . . .
Впача.

Сполошився дим. Налякався, розбився по буряхах.

На землі лежала велитень груша з поторощеним гиллем,
а діточа кров змішалася з її весняним цвітом.

А гармати ревіли, гуділи, скоростріли тріскали.

Лава людей доганяла другу.

* * *

Ворог у селі.

Шум . . . ломанне дверей . . . бренькіт шиб . . . стрілянина . . .
крик . . . морд . . .

Та вона не чула, не бачила сього. Її душа була в товаристві
коханого мужа й сінка — одиначка Івася.

М. Д.

Осінь у таборі.

Небо хмарне, понуре. Олов'яні хмари борикаються по небосклоні
й гонять мов морські філі, одна за одною. Сонечко заблудило десь
у всесвіті й не показується. Свище вітер, пожовклим листячком мете,
замітає Скриплять безлисті дерева; галузя шумить, вигинається. Ло-
зина покляни бє. Дзвенить колючий дріт, гадюкою вється кругом бара-
ків. Мерчить дощ, січе. Холод до костий добирається. До бараків дзюр-
чить струмочком вода. Не спить таборитам. Мов муравлі вештаються
по болоті.

Сей двигає драбину, той несе вапно. Тамтой за пилкою дреть-
ся, а інший витягає йому нишком сокиру зпід пахи.

Сей спинається по бараку й зичить із чужого даху папу,
а той придивляється до дощок побільше.

Шум, гук, стукіт, мов у гігантській кузні.

Сей стелю прибиває, підлогу ставить, другий вікна затикає,
папером ліпить. Той розбирає стіну, соломою її годує, інший
місить глину, мурує піч і хукає в руки.

Піт ллється, пригадає літо, а зуби дзвонять, віщують зиму.
Тіло корчиться, болото братається з ногами.

Той журиться дітьми, сей про голуби дбає, а інший зловив
ворону й освоїти її думає.

Тут професор учить учнів господарки; возить землю, підсипає
барак. Там команду білять, очищують із гріхів.

Той у коминяра забавляється, чистить до печі руру, а тамтой
нищечком малює йому садкею вуси. Сі справляють двері, часту-
ються папіроскою, а ті мишачі діри затикають, ликають димок.

Тут напихають соломою сінники, збивають порохи, а там трі-
пають коци, полошать блохи.

Сей скаржиться на серце, а той лічить його дівочим обра-
зочком. Сей холод проклинає, а той посилає його до тачок.

Тут сміх, там біль, тут крик, там жарт.

А там маленька дитинка солому збирає, трісочки пряче, збро-
їться до боротьби з осінню. Та осінь сміється, скалить зуби, веде
за собою зиму.

Гість із краю між Українськими Галицькими Стрільцями.

(Проповідь луцького єпископа, Д-ра Осипа Боцяна до Українських Галицьких Стрільців у Йозефові дня 15. серпня 1922.)

Во ім'я Отця і Сина і святого Духа, Амінь!

— Не маємо тут сталого місця, але
глядимо того, яке має бути — (Слова
св. апост. Павла з листу до Євреїв).

Дорогі в Христі Брати й Сестри!

Привіт і благословення Боже приношу Вам із нашої Рідної Землиці, від наших курних хат, від Ваших родин, Ваших батьків, материй, сестер і братів, від нашого поневоленого Народу, від могил Ваших братів, під якими вони спочивають в надії на наше воскресення, від Вашої церкви святої, яка молиться безперестанно за те, щоб Ви в славі вернули до краю обороняти святу правду, за яку Ви стали до бою і стоїте до нині.

Зі словами потіхи прийшов я до Вас із Рідного Краю, від нашого милого люду, де ясні зорі, де тихі води, де ниви зелені, де люд хрещений, де могили героїв, що лягли за волю тої Святої Землиці, від якої ділить Вас не одна гора, не одна ріка, не один чужий нарід.

Ділить, але позірно.

Бо нема розділу між нами й Вами. Одно в нас серце й одна надія, віра в Бога, якого Правда переірає всяку чужу владу.

Ся Правда Божа дасть нам витривалість і правдиву любов волі, вона дасть нам силу вийти з неволі.

Віра, любов і надія єдинять нас нерозривно!

Надією, що Ви вернете з волею — живе весь наш Нарід у цілій Галицькій Землі. Ні терор, ні неволя, ні нищення матеріяльне, ні забирання землі, ні поневолення школи й церкви не захитали його сильної надії.

Нема в нас приміру неправди і зради. Живемо всі своїм власним життям, хоч поки що під чужою владою. Живемо взаємною любов'ю до себе й до Вас, Дорогі Брати.

Ніщо не в силі погасити нашого стихійного бажання волі, з яким ми прийшли на сей світ, нашого непохитного пересвідчення, що ми маємо такеж право до життя, як і інші народи і що за нами сила і правда свята.

Бо се, що з Божої волі постигла наш Нарід хвиля досвіду, що лютий ворог напав і поневолив нас та забрав наші багатства під своє нещасне панування в моменті, коли наш Нарід підніс чоло до Волі й коли вона, світла, йому всміхалася, лише скріплює нашу віру й нашу надію.

Миж знаємо, що й Божа Правда терпіла переслідування.

Коли Ісус Христос прийшов на світ, не прийняв Його власний Його нарід і власний люд накинувся на Нього. Сліпа ненависть до Божого Отрочати казала мордувати невинних дітей і Спаситель мусів укриватися між чужим народом. Та щойно тоді, коли згнули ті, що чатували на душу Божого Дитяти, покликав Господь

Бог Йосифа і Пречисту Діву до їхнього рідного краю. Але ще й тоді не був Христос безпечним, тому пішов у Галилею, щоби в Назареті пережити молодецький вік. А коли виступив з наукою Божого благовістування, нападали на Нього власні брати, підозрівали, що Він приятель митарів і грішників, що Він їсть і п'є з ними, казали навіть отверто, що Він піяк (Л7, 34.), за слова гіркої перестороги нападали на Нього, хотіли Його укаменувати, скинути зверху гори. Навіть серед Його учеників найшовся один, що хоч прирікав, що ніколи не опустить Христа, в скрутній хвилі таки відрікся Його, а був ще й такий, що за марних 30 срібняків продав Христа.

І ще тоді, коли Христос, уступаючи перед переможною силою влади, приніс із себе святу, криваву жертву, зажадав безумний нарід, що взяв вину сеї смерті на себе й дітий своїх, щоби гріб Христа запечатувати. — А щоб печаті не порушено, поставив чужих римських сторожів, щоб пильнували Христа, аби Він часом не встав із гробу. Але Христос встав, а налякана сторожа впала ниць. Печать остала ненарушена, а Христос воскрес.

Дорогі Брати!

Подібну долю переживає тепер цілий Український Нарід.

І Ви, Дорогі Брати й Сестри, ділите ту долю Народу. Сповняючи свою вищу волю, казав Вам Господь вийти в чужину та зростати в надії на ліпший час. Значить і для нас прийде час, що пропадуть ті, що чатували на нашу Волю, ті, що в самому зароді хотіли її умертвити, ті, що нас оклеветали, що жадали смерті стільки тисячів Народу та через се поклали самий цвіт нашої молоді в сиру могилу й гадають собі, що вже приборкали Волю тим, що привалили її каменем, припечатали гріб та поставили при ньому свою і заграничну сторожу. Але даремні їх зусилля. Правда Божа невірнуча. Вона не дасться привалити каменем. Ніяка печатка, ніяка сторожа не зможе перепинити, щоб наш Нарід воскрес!

Воскресне Україна! Власним життям заживе у власній державі Український Нарід. Так мусить бути, бо инакше не буде кінця безладдю.

Одначе, Дорогі Брати й Сестри, не одна хвилина ділить нас від цього блаженного моменту — щастя нашого й Ви певно готові запитати мене, коли се буде? Так само питали колись апостоли Христа, коли прийде обнова ізраїльського царства? (Ап. Діян. 1, 5.) Господь відповів їм: „Не ваша се річ знати час і пору, що їх Отець застеріг для своєї влади. Але Дух Святий зійде на вас і ви наберете сили й будете свідками про мене в Єрусалимі, по цілій Юдеї і Самарії та й аж по край світу“ (Ап. Діян. 1, 7—8.).

Так мігби і я Вам сказати, Дорогі Брати й Сестри! Вам, яким доля і майбутність Народу така дорога. Ні будучини чоловіка, ні долі цілого Народу ніхто не знає. Господь Бог застеріг для себе відущість долі Народу; але одно обіцяв нам, що Він зішле на нас ласку Духа Святого й ми наберемо сили й будемо свідками Божого милосердя на нашій святій землі, серед народів цілого світу.

Від Господа Бога маємо отже надію і приречення сили; лише від нас залежить вимолити собі в Нього, щоб сей момент сили скоро прийшов на нас. Тільки ми одні можемо його прискорити. Надії на чужу, хочби і щиро поміч, нема. Самі ми мусимо приготуватися, щоб стати гідним оруддєм сили Божої.

А яким чином?

Вперше: Христос сказав до учеників: „Майте віру в Бога! Якщо маєте віри за гірчичне зерно, то скажете до тієї гори: Посунься! І вона пересунеться звідсіля — туди. Так не буде для Вас нічого неможливого“ (Мат, 17, 21; Мар. 11, 22, 23.)

Дорогі Брати!

Як будете мати сильну, непохитну віру в Бога, в Його святе євангеліє, в святу Правду, в себе самих і у свій Нарід, як не будете зражуватися ніякою невдачею і ніякими противностями в трудах і праці, тоді ся сильна Ваша віра, яка не знає ніяких неможливостей та перешкод, прискорить благословенну хвилю воскресення нашої Волі.

Вдруге: Мусите мати велику любов до тої рідної, поневоленої Землі, до нашого поневоленого Народу. Любіть Його тому, що ми всі його діти, любіть тому, що він бідний, поневолений, сильний, славний. Бо така любов, то не тільки матеріальна любов людини, яка не в силі бідного полюбити, бідному допомогти. Ми маємо любити наш Нарід саме тому, що він потребує нашої помочі.

Пам'ятайте, що цілий Нарід надіється на Вас. У чужу землю посилає він за Вами тугу серця свого, за Вас усе пам'ятає, за Вас молить день-у-день Бога, щоб Ви як найскорше вернули до нього, бо він любить Вас, на Вас покладає свою долю. Пам'ятайте, що в серцях Ваших маєте скарб, який має викупити його кращу будучність. Пам'ятайте, що кождий з Вас не одиниця сама про себе, а підстава, на якій спочиває доля Народу та, що тому Ви не розпоряджаєте самі собою. Всі Ви в службі великого Українського Народу, який лиш один може Вами розпоряджати. Пам'ятайте, що кождий з Вас мусить бути сильний морально, інтелектуально і здоровий фізично, бо лиш тоді представлятиме таку силу, яка зможе вибороти незалежність Народови серед ворожих, тяжких противностей. Пам'ятайте, що на Вас тяжить великий, святий обов'язок душевного поступу й фізичного посилення.

Тяжкий се обов'язок серед Ваших обставин. Але беріть примір із Христа. Він каже до нас: „Візьміть ярмо моє на себе і вчіться від мене . . . Ярмо моє солодке, а тягар мій легенький“ (Мат. 11, 29, 30.).

Так і над Вами ярмо, Ви-ж у чужій країні, заперті за дровами. Але Ваше ярмо не те неславне, під яке Римлянин гнув рога й попід яке казав йому йти навколішки, — а ярмо відвічальности перед власним Народом, перед його будучиною і долею.

Тішуся, що нахожжу у Вас се почуття, бо воно наказує Вам поступати по наведеним вказівкам.

І тому, Дорогі Брати: Прийміть подяку Ви всі, що студіюєте і приготівляєтеся в середній і найвищій школі, прийміть подяку

від мене й від Народу за те, що працюєте над собою. Бо чим інтензивніша буде Ваша праця, чим більше будете досконалити себе, тим більше наберете в себе тієї великої непропашої сили, яка одна рішає про долю Народу. Чим більше будете розвивати ум, чим більше будете сталити волю, тим сильніші будете Ви, а у Вас і через Вас цілий наш Нарід.

Ви се робите й Ви мусите се робити, щоби зрозуміти й відчувати ті питання, які нас найболючіше доторкають і щоби стати здібними до скинення ворожого ярма.

Ваш ум, який глибоко проникнеться правдою, стане світлим, благородним, вражливим на кожду кривду; сей ум зрозуміє своє положення, він пізнає, що питання волі й державности — то питання нашої волі, питання, хто має на нашій землі працювати, до кого має належати та земля, яку ми одержали від предків і від батьків, яка зрешена нашим потом і нашою кровю, земля, яку нині від нашого Народу ворог відбирає. Від двох років кольтонізує наїздник нашу землю. Хто вмів дивитися на долю Народу не умом, а серцем, той відчує глибоко, яка кривда діється через се нашому народови. Горожани польської держави продають дорого свою землю на заході, щоби при помочи свого уряду на ути її вдесьєтеро більше в нашій країні на сході, з кривдою для нашого безземельного брата. А Ви знаєте, що питання землі — се перше питання на Україні.

А друге — се питання школи і просвіти. Наша школа в ярмі. В ярмі найвища й середня школа, в ярмі й найнижа, бо в руках ворожих чужих інспекторів і вчителів, які самі без нас рішають про те, в якім дусі має йти виховання української дитини. Середніх шкіл взагалі мало й ті під чужим впливом, та й не все відповідають реальним потребам нашого населення, а до найвищих шкіл чужих загороджено нам законом дорогу на те, щоб ми не прозріли й не побачили, яка кривда нам діється.

Є ще і третє питання, Дорогі Брати й Сестри, а се питання нашої церкви, питання нашого милого, славного й такого гарного грецького обряду, який від віків виховував наш Нарід у любові Христа й почитанню святих. Тій церкві наміс ворог перший удар, як тільки вдерся зі зброєю на нашу землю. Безпримірно поступив із нашими священиками. Ви знаєте се самі, тож не потребує розказувати про події в Судовій Вишні, в Зимній Воді, де ворог не пощадив навіть Найсвятіших Тайн, збезчестив Христа й церкву нашу. Тепер грозить він розв'язанням львівського семинара, захоплюючи його у свою владу; та сама доля жде й перемиський семинар. Загрожені й усі наші громадські інституції, загрожена й народня наука. Бо священики не мають доступу до шкільних рад. Їх відділює ворог від Народу, аби полишити Нарід проводу.

А вже вершком посягання на нашу церкву, на її добру славу, було се нещасне, державною властю й поліцією зааранжоване „большевицьке віче“ в церкві святого Юра, яке устроїли приїзші з Варшави особи в сутеринах недалеко храму Божого. Мало воно

кинути неславу на українську церкву. Й сам начальник держави посмів сказати в Кракові на вічу прилюдно неправду на те, щоби здискредитувати перед світом нас, а наших братів на Холмщині й Підляшшу упередити, аби не вертали на греко-католицьку віру, на те, щоби здержати тамошніх священиків і єрархів, що хочуть пригорнутися до нашої церкви й Народу.

Що ворог намагається знищити нашу церкву й матеріяльно, відказуючи їй помочи, про те не потребую згадувати, бо Ви се знаєте й се менше важне з огляду на те, що сам Нарід церкви помагав.

На Вас, Брати, тяжить освячений козацькою традицією обов'язок стати за волю української церкви, тимбільше, що вона за Вас, за інтернованих, молиться й умолює від Господа Бога тої великої сили, яка приверне волю нашому поневоленому Народови.

Моліться й Ви, бо в молитві, в привязанню до церкви й богослуження знайдете ту силу, яка Вам тепер така потрібна, щоб не піддатися тяжким обставинам.

Знаю життя тюремне й вигнання, знаю, що самотньою потіхою в такім горю є молитва та ласка Божа, що підносить Нарід до чесного життя.

Гляньте кругом себе. Живете між народами, яким добро діється, які більше дбають про туземне, ніж про небесне добро. Забувають вони, що чоловік крім тіла має й душу, а душа відчуває невгасиму потребу ідеалу. Прямовання до туземного добра двигнуло в них добробут, але принесло зі собою і яркі моральні нерівності. Бо матеріялізм нищить надприродні ідеали справедливості, гуманності й посвяти й робить із чоловіка бездушну машину, яка працює з дня на день і непомітно паде все нище й нище. Пам'ятайте на сей остерігаючий примір.

Молодь, що хоче спасти свій Нарід, мусить бути чесна й побожна, а коли буде чесна й моральна, тоді буде й фізично здорова, тоді буде між нею любов, яка особливо потрібна у Ваших важких обставинах.

Знаю тюремне горе — сам його переживав — знаю, як страшно впливає тюрма на чоловіка. Часом так тяжко на серці, начеби хто каменем привалив груди й найменша мушка непокоїть нерви, а в добрій вірі сказане слово будить образ. В такім положенню хай любов укаже дорогу у Вашім серці. Терпите один одному, майте взаїмну любов, бо вона дає єдність і силу. Дивіться один на одного як на свого рідного брата — а наберете сили в терпінню. Бодріться, кріпіться, проти власного пересвідчення піддержуйте один одного, не зраджуйте, не видавайте себе взаїмно й не докоряйте собі виною. Про вину годі говорити. Нема що скривати: нарід напали ворожі сили, придавили, й тут вина, а в нас хіба ся, що не були приготовлені на сю велику хвилю. Та проте маймо для брата ободряючі слова. Загріваймо себе взаїмно, щоб перенести терпіння.

Так, терпіть, Брати, але не безчинно! Я не хотів сказати: мусите терпіти і ждати, аж інші дадуть Вам волю. Се булаб етика невільника. Ось до чого

взиваю Вас: глядіть чесно в будучність, моліться Дорогі Брати і працюйте, працюйте, працюйте!

Серед невольницьких переживань треба чоловікові забути, що він невільник, треба йому пам'ятати, що він син волі, що його ідеал — дихати вольним повітрям степу. То забутте і ту пам'ять може йому дати тільки праця і коли можу Вас, Дорогі Брати, о що просити, то прошу о одно: о невсипущу працю. Чим вона буде у Вас тяжча, чим прикрійша, тим гарнійший дасть вона вислід. Не зражуйтеся тим, що той, з ким маєте працювати, за мало має сил, або холодно береться до праці — бо капля жолобить камінь.

А праця потрібна до більшого досконалення себе, прискорення розвитку, вона одна рішить про Вашу долю.

Наш Нарід тому нині понеголений, тому з нього насміхаються, бо замало мав праці над собою в минулім. Він був досі тільки невілником, у неволі виконував працю, тому й не любив її. Нині инакше. Через інтелектуальний розвиток Нарід побачить свою кривду й доложить — усіх зусиль, щоб позбутися її.

Праця — се той державний чинник, який дасть нам волю, до котрої так тужимо.

Тому перемагайте себе. Дорогі Брати, в праці, перемагайте тою благородною перемогою, яка дозволить кожній одиниці, що тут є, вернути з таланом до дому, вернути з благословенням.

Прийде хвиля, що в славі, зі зброєю в руці, вертати будете до хати. Та не забувайте на се, що Вас тут покищо за мало, що до того треба посторонньої помочи, якої покищо не маємо, що треба отже ждати, але не по невольницьки. Мусите вихіснувати час на здобутті тої сили, якої Вам ніхто не відбере, а се: на здобутті знання. Так, мусите пізнати все те, що для добробуту Народу конечно потрібне: господарство, ремесло, торгівлю й усе те, чим Нарід живий. А коли вернете з таким знанням, повні віри в ідеали, в будучність свого Народу, повні любови до нього й коли обійдетесь там із ним як брати, коли двигнете його з прибиття, коли будете ширити світло, коли будете дбати про його добробут дчасний, — тоді Він стане політично вільний.

Вірте отже в Бога й сильно працюйте над собою, щоб кожний із Вас представляв особлившу цінність у Народі, щоб мав сили настільки, щоб будити сонних і сплячих.

Полюбіть працю для того самого, що в ній джерело волі, беріть її поважно, а здобудете силу моральну, взаємну любов і забутте невзгодин, які переживаєте. Хочби буря хуртовиною шуміла, град бив, а лице Ваше заливав дощ, праця успокоїть Вас, дасть Вам здоров'я, верне давню силу, піднесе Вашу цінність. Бо не тільки матеріальна сила рішає про долю Народу; більше важні є сили ума. Отверто можна сказати, що наша справа за границею тому слабо стоїть, бо за мало в нас людей, за мало правдивої інтелігенції, що зуміла б її повести, як слід, представити перед чужинцями правду й вимогти на ворозі її пошанованне. В той спосіб можна іменно й за границею працювати для добра

Народу, коли будемо старатися мати таких людей, які можуть стати для заграниці чимнебудь помічними, які можуть їй чимнебудь заїмпонувати.

Просвіта й культурне зрівнання із заграницею прискорить світлий день нашої Волі.

Дякую Вам іще раз широко за те, що Ви вже працюєте в тому напрямі, дякую, що й найменших неграмотних братів просвічаєте, дякую, що так гарно держитеся на чужині. Короткий час я з Вами, але се, що я чув про Вас, приказує мені зложити Вам ширυ подяку.

Від Вас не чув я нарікань, бідкань, падькання на недолю — навпаки, ті, з якими я стрівуся, показали силу, віру й ралість. І я тішуся, що Бог дозволив мені зіткнутися з Вами, бо мое серце успокоїлось і ожило. Я побоювався передше, чи нема там за дротами розпуки, гнітучої туги й розчаровання. Та я не почув і не побачив того. Навпаки, від усіх, з якими я лише говорив почув я тільки одну й ту саму заяву: Не вернемо инакше, тільки з Волею. І за се я клоню голову перед Вами. Пригадується мені пересторога, яку мати Спартанка давала синові, виправляючи його на війну й подаючи йому щит: „Або з ним, або на нім!“. В приміненню до Ваших обставин: „Або вертати з волею для Народу, або сидіти тут так довго, доки працею не здобудемо тільки сил, щоби стати Народом вольним“.

У краю ждуть Вас! Та серед молоді кинулася там — на жаль — якась тупа бездільність, що дбає тільки про те, якби гарно вбратися, добре вісти, закурити й нічого не робити. Тому прошу Вас: Впливайте листами на край, щоб і там зачали инакше думати про свою долю, щоб була між ними лучність, взаїмна любов. Бо коли в краю наступить духове зрівнання з Вами, тоді станемо силою, яка зможе перебоєм злучити всі землі від Карпат до Дону, від Припяти до Чорного Моря, станемо Народом вільним і благословенним!

Не сміємо забувати ні на хвилю, що перед нами велике завдання, що нас жде не лише визволення Придніпрянщини від тяжкої большевицької кормиги, але що маємо допомогти до сього, щоб людська цивілізація вернула на простори Росії. Бо там лежить розбите все те, над чим працював дух людський віками, там голодують великі країни, що давали поживу цілій Європі, там вигибають люди. Я бачив страшні картини, бачив ознаки людоїдства й серце краялось, чому так гине нарід, що може бути сильний?

Пам'ятаймо, Брати, що маємо добути волю не лише Галицькій Землі, але цілій Україні, пам'ятайте, що маємо допомогти бідній Білорусі, Литві й Москвинам.

Велику хвилю переживаємо й велика відвічальність наша перед Народом та історією. Ми не сміємо stratити ні одної хвилини, не сміємо stratити ні одної одиниці, бо нас жде та місія, про яку писав великий український патріот Микола Костомарів у „Книзі Бигія Українського Народу“ — місія: „Здобути волю собі,

дати її іншим народам, допомогти до морального двигнення всіх". Наш Нарід се той камінь, який будівничі відкинули й потоптали при будованню нового життя в Європі, — але він має стати каменем угольним для нового храму Волі, він має піддвинути тих, що впали і стати вільним із ними.

І буде се велике диво для всіх тих, що дивилися на нас, а не виділи нас.

У надії, що сповнимо наше завдання, прощаю Вас, Дорогі Брати!

Нехай молитва лучить нас далі, як лучила досі. Моліться за Нарід у краю так, як він за Вас памятає і молиться! Тужіть за ним, як він за Вами тужить, та не тою безчинною тугою, що відбирає сили; тужіть із силою і невисипучою працею, тужіть зі взаємною любовію і терпеливістю! Будьте сильні, характерні й моральні.

А коли всі будуть так працювати, як Ви дотепер, коли й Ви далі не зійдете з обраного шляху, тоді нашою працею прискоримо ту велику хвилю, що й у наше віконце засяє сонце! —

Аміль! —

Свято 1. листопада 1922 р. в таборі в Йозефові.

„Хай кат дріжить . . . !
Ми хочем жить
Всевольними на світі: . . . !“

так починався афіш, що сповіщав свято.

В навечере грали в театрі „Бондарівну“, що знаменито настроїла таборитів до найбільшого національного обходу, який зачався вже ранком полевою Службою Божою на площі перед таборним театром.

Не полки за полками, а одинокий курінь слухав її мовчки під осіннім, сірим, хмарами прикритим небом.

Повівав холодний західний вітер і кидав подекуди пластинками першого снігу. Військо стояло „Позір“. Стояло гордо й бадьоро. Слухало слова свого Найвищого Народнього Провідника-Президента. Стояло . . . а свою віру й силу передавало на крила вітру, щоб він вільний та бистрий заніс їх ген там далеко, аж за сині верхи небосяглих Карпат і передав братам, що багряться кровю визвольних змагань . . .

Орхестра грала „Ще не вмерла“ — кінчилася Служба Божа.

При головній таборовій доріжці станули генерал, посол Західної Української Народньої Республіки з Праги, український і чеський полковник — команданти табору. Проти них між бараками орхестра, а доріжкою чвірка за чвіркою, сотня за сотнею йде в почетнім ході.

Ще чують у собі стрілецьку кров. Нині заграла вона в їх жилах живіше. Їх підбадьорила святочна хвиля.

„Ми не забудемо тебе, 1. листопаде 1918.“

Одинацята година. На площі перед театром концерт. Табора оркестра грає вязанку українських пісень. Вітер не втихає, змагається, немов силується розвіяти хмари, показати сонце, немов спішиться зловити всі акорди оркестри, всі тони української музики — душу цілого народу й рознести їх на буйних крилах по цілм світі, як велику радість, а zarazом скаргу і протест . . .

Вечір. Сема година. Перед театром світить лампочка. Передніми дверми спішають до театру таборити й гості.

Задазвонили втретє, на салі тихо. Піднеслась куртина й перед очима видців стала серед зелені над пропастью скована Україна.

Свято 1. листопада 1922 р. у таборі в Йозефові.

На голові терновий вінок. Руки заломлені, в очах передсмертний жах. Над Нею ворог, прикладом наміряється вдарити. Під горбком лежать обезсилені українські стрільці зі зброєю в руці. Десь далеко бе дванацята година . . . Стрільці будяться, встають один, другий, третій . . . Дивляться на свою Матір і бачать, як ворог наміряє вдарити Її по голові. Одним ударом нищать ворога, розковують Матір, скидають терновий вінок і чуйно сторожать на всі сторони, готові до оборони . . .

Вільна, врадована Мати благословить своїх діток-стрільців, а з воздухів несеться пісня:

„Вкраїно Мати! Кат сконав!
Не даром бились ми за волю,
Бо кат сконав Тобі на щастє і на долю,
Щоб обернути в вшній рай святу руїну.“

Сцена, гарно змальований салон. Виходить четар Корнило Крушельницький і виголошує святочну промову. І поплили слова тверді, правдиві. Понеслась думка за думкою, вислів цілої української галицької суспільности перед і в часі революції та висновок — наука, що сила в народі, а волю здобудемо самі — огнем! мечем!

Слухачі, мов зелектризовані, слідили кожне слово, ловили думку, переймалися . . .

По черзі виходили на сцену хори, мужеський і мішаний. Нові се співаки. Згуртувались на поклик четаря Дольницького, голови К. П. К., під управою поручника Швеця. Хто мав голос, вступає до нового хору. Старих, відомих таборових співаків не стало з хвилею відізду студентів.

Співали вони надсподівано. Мужеський хор відспівав зовсім удатно Ніжанковського: „Гуляли“ й Дубика-Недільського: „В весняний день“, а мішаний хор „Калиною“ Лисенка і „Ой пряду, пряду“ Леонтовича внесли між слухачів ту шляхотну ніжність, що в доповненню з повагою хвилі й силою святочної промови родить найбільшу любов, степенує віру . . .

. . . Поплили звуки оркестри, понеслися акорди увертури: „Наталки Полтавки“. Як живе слово говорили, промовляли, взивали . . .

Добір деклямацій — се спеціальність Йозефівців.

Карманського: „В роковини 1. листопада“ віддеклямував поручник Босаків бездоганно — а п. Груба, відомий уже таборитам із попередніх концертів, виголосив теж без закиду — Карманського: „Ні, не ридайте!“

Та вже найсердечніше привитала публіка маленьку Іренку Стахівну.

— Нас ждуть — говорила вона —

. . . — Ми ярмо з народу скинем.

— І Матір знімемо з хреста . . . !

І дійсно відчуваємо душею, що мільйони ждуть . . . маленька душа дитини кличе:

— Де впала крові хоч краплина,
Де тільки тихий стогін чуť,
Всі, як душа одна, єдина,
нас ждуть. —

Як марево снується перед душею: . . . наші здобутки мозольні варшавський ворог підступом забрав, заграва на галицькім небі, тюрми, тюрми, смерть . . . динаміт . . .

нас ждуть . . . !

Друга часть концерту — се діточа вистава К. Малицької: „Козацькі діти.“

„Мамо! Скажіть татови, що я не зрадив!“ говорила козацька дитина, вмираючи від ворожої кулі . . .

І треба було дивитися на сцену, на вмираючу дитину, щоб відчувати силу тих слів . . .

„Мамо, я не зрадив!“ . . .

Яка сила, який зміст, яка мораль! . . .

Всі, що слухали, відчували силу отсих слів:

„Мамо, я не зрадив!“

Щось дивно-надземське охоплювало душу, а в серці врисовувалося глибоко:

„Мамо! І я не зраджу ніколи!“

Шукайте свояків і знайомих, які пропали в часі української революції, оголошеннями в „Українському Скитальці“!

РОМАН КОЛТУНЮК.

З кліщів смерти.

(Продовження.)

Вже і спати нікому не хочеться, втома десь зникла невідомо куди, лиця у всіх радісні, бадьорі, повні щастя та життя. Якимось нечайно запанував у всіх веселий настрій. На дорозі лежить убитий кінь — там дещо далше вивернений віз, розсипана мука, крупи та овес. На дощині з боку воза видно напись „5. компанія“. Стрільці сміються, шуткують — якусь внутрішню радість справляє їм сей вид.

— От втікали пройдисвіти-Ляхи та навіть не встигли забрати з собою сього, що награбили! — чути голос із рядів.

— Підождіть! — Ми ще не таке побачимо, коли будемо йти далі. По дорозі стрічатимемо ще польські чоботи та шапки, які Ляхи погублять підчас своєї втечі, — відповідає молоденький стрілець, що йде в першому ряду.

Сміх, гамір, розмови не втихають. Що-раз-то більше зближаємося до самих Копичинець. Хоч сонце щойно сходило, видно вже здалека, що в містечку ніхто не спить.

Чути короткі слова командантів „Вступати в ряди!“ І в одній хвилині батава за батавою йде походом, мовчки, немов на площі вправ.

Дивишся і сам своїм очам не віриш, щоб се могло бути правдою. Така карність, така слухняність у сих людей, яких цілий світ зове бандою розбишак. І якась гірка іронія, ненависть та погорда до сього „світа“ мимоволі пробуджується в найглибших закутинах душі. Хочеться чогось великого, сильного та потрясаючого до найдалших клітин мозку. Та рівночасно будиться в серці до тих людей безмірна любов — сильна — сильніша смерті... І лиш одно бажання огортає ціле єство — за всяку ціну вибороти тим безталанним людям волю та щастя. Нехай що їй життя треба віддати — так се не сміє ні хвилини когось захитати. Та чи зможемо силою добути волю?! — шепче якийсь злий демон. А чимжеж иншим, як не силою, як не зброєю, як не знищенням усього до посліднього, що нам вороже? Чи може маємо вірити в людяність ворога? Чи може маємо надіятися, що ворог у своїй великодушності

сти дасть нам так без нічого волю? Чи може маємо переговорювати з ним та йти на уступки?! Ні! Ні! Ніколи ні! Нехай прокляті будуть до сегого покоління всі ті, в котрих моглиби зродитися така думка. Бож стільки досвіду дала нам минувшина! І чи він нічого нам не говорить?! Чи мавби він піти намарно? Воли не купується, волею не торгують, волю треба собі самому силою добути. „Vae victis“ — говорили старинні Римляни. Тому розсудити нас може лише зброя або смерть.

— Позір! — рознеслося грімким голосом, відбилосся в ліску та десь далеко замерло. Думки щезли, а дійсність знов станула перед очима.

Передні ряди батави доходять уже до перших домів Копичинець. Треба увійти до міста в порядку — так, як се личить карному війську. Тому йде такий приказ від сотні до сотні, від батерії до батерії. Приглядаючись тому, серце радіє. Ох! Бо хтож із військових не знає в таких випадках душевного настрою галицького стрільця! За австрійських часів було тяжко здисциплінувати жовніра до тої степені, до якої почуттє обовязку та свідомість власного „я“ здисциплінували галицького стрільця. Може тяжко повірити в се тим, що не бачили сього на свої очі. Одначе сі, що були цілий час на Великій Україні, добре се памятають: чим став галицький стрілець за Збручем.

Із домів виходили люди — всі веселі, щасливі, дивуючись, звідкіля взялося стільки війська. Так і видно, що хотілиб поспитати, розвідати про речі, одначе не мають кого, бо всі не задержуються, прямують далі.

Приходимо на ринок. Скрізь стоїть військо, обози, коні. Гамір, шум, немов в улію. Ще і для нас знайшлося місце — та приміщуємося, де хто як лиш може. Команданти частин оголошують, що тут задержимося кілька годин, отже можна кожному відпочати, але не вільно нікуди розходитися. Візники випрягають коні від возів та дають їм їсти. Загуркотіли полеві кухні, їдучи по воду до криниць — і незабаром синій дим із коминів полевих кухонь сповіщав, що кухні варять сніданне. Стрільці посідали на землю, дехто спить уже солодким сном — відомим лише стрільцям-боввикам. Довгий ряд крісів, що стоять в кізлах, міниться ріжними красками у проміннях сонця. Ось недалеко стоять батерії гармат. Вони поважні, мовчаливі, сказати можна — суворі. Немов зібрали всі свої сили, готовлячись до важкої праці.

Надходить якийсь старший чоловік. На його руці синьо-жовта перепаска. На плечах кріс. Одяг у нього цивільний. Се цікавить усіх. Здержуємо його та питаємо, що він за один та яку службу робить. Він усміхається до нас та розказує, що він від учора, себ-то від хвилі, коли втікли Поляки, став міліціонером. Починає розказувати події вчорашнього дня. Дві сотні Поляків разом зі скорострілами були в місточку. Розгосподарилися вже зовсім на добре, немов мали остати раз на все. Їх певність себе, а радше, сказатиб, безличність, дійшла до тої степені, що вони не забезпечили себе навіть полевими заставами від нас. Вже хочби з чисто військових оглядів вони повинні були се зробити, бо були остан-

ньою частиною, найдалі висуненою в сторону ворога. Та дорого за-
платили за свою сміливість. Частини п'ятої сокальської бригади пер-
шого корпусу, не стрічаючи ніде сторожів, із усіх сторін вдарили на
ворога, який нічого не сподівався. А наслідки сього? Кождий в при-
ближенню може собі представити, хочаб навіть і не мав ніколи
нічого спільного з військом. Хто з ворогів мав іще хоч трохи
щастя, то сим разом уратував своє життя. Інші застелили своїм
трупом вулиці місточка Копичинець.

Ворожа команда в Теревовлі вислала негайно поміч, а радше
відсіч в силі цілого куріня. Однак ся горстка не була в силі спи-
нити напор галицького війська. «За ліском по обох сторонах го-
стинця, що веде з Копичинець до Яблонува та Сухоставу», розви-
нувся ворожий курінь в розстрільну до протинаступу. Йому на
зустріч виступив курінь сотника Чайки з V-ї сокальської бригади,
I корпусу. Він розбив одним розмахом ворожі ряди, що панічно
подалися взад. І діялися тоді річч, в які тяжко повірити, а які
відбулися дійсно. Малі діти, хлопці та дівчата, пасли корови
на пасовиську. Коли побачили нашу розстрільну, що йшла до на-
ступу, покинули худобу та чимскоріше полетіли на наш бік. Не
боялись куль, які густо прошивали воздух та своїм... ссг...
нагадували перслігаючий рій шершенів. Разом із розстрільною йшли
діти цілий час, вимахуючи своїми батіжками. Було вражіння, що
се нагінка на полюванні виполошує дикого звіра. Поляки поспішно
подалися взад, полишаючи Яблонів і Сухостав.

Лице міщанина, який се розказував, аж сяло радістю. Можна
було прямо читати з його лица, що се справляє йому невисказану
втіху. Попращався з нами та бажаючи нам щастя, пустився в дальшу
дорогу, свідомий свого обов'язку.

— Бах! Бах! Бах! — потрясло воздухом. За хвилину знов
і знов Вслухуємося. Раз трохи, майже незаметно, слабше, то знов
сильніше. Стріляють наші й ворожі гармати. Вправлене вухо добре
розрізняє, котрі стріли ворожі, а котрі наші. Навіть і віддаленне
дехто вже оцінює.

— Се вже певно під Теревовлею стріляють — говорить стар-
ший десятник, який стоїть поруч мене.

— А чому ми не йдемо далі? Не були на празнику під Копичин-
цями, так готово й без нас покінчитися під Теревовлею. Чи ми все
маємо йти позаду? Чи ми вже маємо бути тими найпосліднішими?!
— нарікає стрілець, по яким видно, що не один раз був уже в бою.

— Ти си и тихо і слухай, що тобі приказуватимуть, а то
певно, як прийде до „ангріфу“, то будеш утікати зі страху — каргає
його той самий старший десятник.

— О, того не побачите, пане старший десятнику. Я був у всіх
офензивах над Сочею в Італії. Там не таке бачив. Що то рівняти
те з тим, що було. Тут ідеться немов на вправи в стріляння
гострими кулями. Коби лише було чим стріляти, коби ми мали
стільки муніції, що на італійським фронті, то певно поженемо Поля-
ків аж за Сян! — борониться обиджений стрілець.

Приказ іти по сніданню перервав балачку. На півночі не вти-
хає гарматній двобій. Довідуємося, що команда корпусу вже в Су-

хостані Нас дивує, що так скоро те все посувається вперед. Коли так далі піде, то найдалі за десять днів будемо під Львовом, — або... і Львів буде наш. В очах темніє, думки мотаються, коли згадати, що воно дійсно може так бути й то в таким дуже короткім часі.

В Копичинцях заходить цілковита зміна в нашій групі. Десята бригада підчас першого відвороту понесла великі втрати, так, що була зовсім неспосібна до бою. Скомплетувати її не було покищо чим, бо й новобранців не було звідки взяти і военного матеріялу теж не було настільки. Тому приказом Н. К. Г. А. злучують групу от. Ляєра й Х. бригаду в одну боеву одиницю, яка від тепер несе назву Х. бригади. Склад її приблизно представляється ось як: Командантом бригади став сотник Кондрацький, чоловік старший, літ около 37, перед війною професор одной з українських приватних гімназій; за часів світової війни був австрійським старшиною від скорострілів. Війну покінчив степенем сотника. Сам понурої вдачі, вигляд лица суворий — можна сказати, трохи зарозуміл й не любив відступати від раз наміченого пляну. Добрий боевий старшина, який перед сповненням усякого завдання обмірковував усі можливості й неможливості. Серед стрільців не тішився симпатією — а се лише тому, що не вмів їх собі зеднати. За часів перебування Галицької Армії на Великій Україні, а саме в пору мнимої злуки з большевиками, став ярим комуністом. Усі добре памятають слова його, сказані в Балті, тодішньому осідку Ч.У.Р.А., відносно українського прапору, що маяв на будинку. — Скиньте ту синьо-жовту шмату в болото. Пора вже раз із нею покінчити. Пора вже нам вивісити червоний прапор усіх народів. — Чи був він комуністом у дійсности, тяжко сказати. Одно хіба промовляє за тим, що ним не був — а саме, що в чоловіка в його віці погляди та переконання не змінюються протягом одного дня. Підчас наступу Поляків на Київ та перевороту в Галицькій Армії скрився в Києві, де й остає по нинішній день.

Його адютантом був поручник Маринювич. Молодий, одначе досить спосібний старшина. Визначався працьовитістю та солідністю у виконуванню своїх обов'язків.

Начальником булави був сотник Артур Губер. Німець з роду, активний австрійський поручник, літ около 32. Сам походив із Черновець. Був се тип німецького старшини. Як день так ніч ніколи не сидів бездільно. Все можна було його побачити або над військовими картами, або на коні серед частин. Підчас бою місце його було там, де грозила найбільша небезпека. Служив вірно українському народови, полюбивши його цілою душею. На Україні одружився з Українкою, дочкою адвоката в Житомирі. Катастрофальні нещастя, які стрічали Галицьку Армію, відчував так, як кождий із нас. Остав до останнього вірним українському народови. Разом із останками Української Галицької Армії перейшов Карпати в серпні 1920, шукаючи захисту на чехословацькій території.

В бригаді було пять курнів піхоти, один полк артилерії, сотня кінноти, сотня саперів, дві сотні скорострілів та харчова валка. В склад харчової валки входила теж полева пекарня, яка випікала все хліб для цілої бригади.

Командантом першого куріня був сотник Климкевич, другого сотник Лісковацький, третього поручник Гамаль, четвертого сотник Романишин, а вкінці пятого куріня поручник Дацків.

Командантом артилерійського полку був отаман Карась. Не можу перейти далі, щоб не сказати кілька слів про сього чоловіка, який може бути взірцем для кожного українського старшини. Придніпрянець із Полтавщини родом, активний російський старшина, літ не більше 32. Веселої, лагідної вдачі, знаменитий боевик, був люблений усіми стрільцями і старшинами, як рідко хто. До Української Галицької Армії вступив у самім початку її формування. Полк його тішився найбільшою славою в I. корпусі. При Українській Галицькій Армії лишився до самого кінця. Згинув трагічною смертю підчас відвороту польської армії з України, в нечайнім нападі большевиків на Проскурів.

Командантом одної з батерій його полку був поручник Галан, другої поручник Ліщинський, третьої четар Козак, четвертої поручник Болешта, що помёр на п'ятнистий тиф біля Бердичева.

Командантом одної скорострільної сотні в числі 18 скорострілів був поручник Кетмер, другої в силі 8 тяжких і 4 легких скорострілів четар Квасниця. Сотнею кінноти командував четар Алексевиц. Складалася вона зі 120 їздців. Телефонічно-телеграфічною сотнею командував хорунжий Шекета, а харчевою валкою враз із полевою пекарнею проводив четар Іляріон Гриневецький. Була ще й сотня саперів, про котру я вже раз згадав, а командував нею четар Фрей.

Подати точно боевий стан бригади трудно — а се тому, що він дуже часто змінювався. Чим далі посувалася бригада вперед, тим більше боевиків прибувало, тим сильніші ставали куріні. Одначе зовсім певно можна сказати, що боевий стан курінів усе змінювався між числами 1000—700 стрільців.

У хвилі одначе, коли бригада була в Копичинцях, її боевий стан піхоти не перевищував числа 2000 людей.

Була година коло 10. ранком 10. червня, коли прийшов приказ негайно йти далі в похід. Куди підемо, ще ніхто не знав — та кожного тішило, що підемо вперед.

Одна мить — і ціла бригада стояла в батавах, готова до походу. Куріні піхоти на самім переді, відтак скоростріли на возах, опісля артилерія, а на кінці інші частини та обози.

— Ходом руш! — і ціле море людських голов ритмічним рухом подалося вперед.

Виходимо за Копичинці гостинцем в напрямі на Яблонів — Сухостав. Перед нами, куди не глянь, ішло походом українське військо. В рові при дорозі звертає увагу кожного свіжо викопана могила з маленьким похиленим хрестом. На хресті прикріплена біла картка паперу, а на ній напись: „Розстріляний за грабунок“. На душі робиться моторошно — немов лячно. В ухах усе дзвонять слова „розстріляний за грабунок“.

— Отак і повинно бути! Коли хто грабить у такий час, так одинока кара для нього смерть! — чути голоси зпоміж рядів.

Небо затягнулося чорно-оловяною хмарою. У відступах часу падають великі каплі дощу. Вхидимо в лісок, що лежить в половині дороги: Копичинці — Сухостав.

(Далі буде.)

П. В.

Волинь під військовим зарядом Галичан 1919 р.

(Продовження).

Ось ті причини, що наглили мене до постійного поспіху. Та вижидана хвиля мала наспіти аж завтра ранком. По досягненню Радивилова я мавби бути близько своєї головної цілі й роздумувати, куди метнутися далі — хоч усі вважали моє завдання сповненим, а перший успіх у Радивиліві при переговорах дав основу декому до зависти й то на місце недавньої ще злорадності, коли положення являлося невияснене й неабияк помотане.

Коли ми вечером лягали на спочинок, було все готове до походу. Треба було виспатися за останню ніч у Бродях, бо хоч Радивилів перестав бути пострахом, то все таки ми не думали, що будемо там нудьгувати з безділля.

Слідуючого дня ми стали вчасним ранком лагодитися в дорогу. Ще раз поставив мені поручник Шостака домагання, щоби перед походом іще вбрати і вбути його людей. Щоб се перевести, треба було прогайнувати кілька днів, аж наспіють однострої зі Золочева, а замовити можна їх було так само з Радивилова. Виходу з Бродів вижидав я з лихорадочною нетерплячкою. Я став побоюватися, що по сім домаганням вирине ще не одно, а за сей час готов Радивилів, по відході першого волинського полку, перетвориться у дійсне гніздо ворохобників. Під впливом таких думок пішов я — хоч нерадо — на гору до Повітової Команди. Сотника застав я при урядуванні. Він очевидно не сподівався мене і всупереч попереднім нашим стрічам стояли ми хвилюк проти себе, наче відгороджені, не то нехиттю, не то хованим недовірем.....

а на дворі чекали готові до походу відділи. Тому я без довгого вступу спитав повітового команданта:

— Що ви зробилиб, пане сотнику, якщо хтобудь із моїх людей відмовивсяб виконати мої прикази?

Заскочений таким питанням видивився на мене сотник і сідаючи до перерваної писанини, заявив спокійно:

— Якщо забажаєте, то я арештую його й відставлю до Золочева.

— Добре — відповів я — з сього я, здається, й зараз користатиму!.

— Кого хочете арештувати? — питав сотник.

— Пор. Шостака. Якщо він явиться по мому відході, то се буде знак, що він виломився зпід моїх приказів. Прошу тоді відставити його до Золочева!

Сотник хотів іще щось сказати, та я вийшов до своїх відділів.

Морозний ранок не давав стрільцям устояти на однім місці. Зимно пробиралося через зношені австрійські однострої. Підтанцьовуючи, стрільці розгрівали ноги і вдаряли з розмахом рукою об руку. Команданти підвідділів віддали звіт і негайно по сім рушила передня сторожа в силі одної чети, а за нею у відповіднім віддаленні піхота, скоростіли й обоз. По виході з Бродів остановилася передня сторожа, щоб набити кріси та вислати по-

перед себе кількох людей, т. зв. чоловіку сторожу. Крім безпеки мав я на цілі перестерегти свій командний склад, що легкий похід до Радивилова не повинен означати, що так само піде без труда й далі.

Настрій у стрільців був бадьорий, мороз зарум'янив молоді стрілецькі лиця і скрипів під такт похідного темпа. Похід відбувався спокійно, „ворог“ не показувався, бо покищо його й не було. Так дійшли ми аж до самого Радивилова без пригоди.

Радивилівці були вже очевидно, певні нашого приходу, оглядали гуртками „галицьке військо“ та, забуваючи модне, хоч хибноzymane „свободолюбів“, хвалили порядок і гарний рівний похід частин. Дивувалися, коли замість диких салдатських вигуків почули гарні, свої українські пісні. Так зустрічав Галичан удруге Радивилів. Та се ніжне і приязне почування годі було вважати тривким, хіба колиб його постійно піддержувати пісню та відосібнити тих схвильованих мирних людей від злих агітаторських духів, що за большевицькі гроші підсичували ворожнечу й ширили внутрішній заколот та ловили в мутній воді для себе рибу.

По приміщенню відділів треба було виробити подрібний план діяльності, взяти під сторожу важніші точки, як: будівлі, склади й залізничний двірець, подбати про лад та порядок, про службу безпеки і прилюдного спокою. Для стрілецтва нашлося місце в кількох господарствах із порожніми хатами. Соломи доставила місцева громадська управа, а старшини, що примістилися в осередку зайнятих під військо будинків, у жовтій двірці відсутної дідишки, мусіли спати на визначених із лічниці полевих носилках.

Команду міста передав я четареві Одовійчукови, який зараз — же розліпив на телеграфічних стовпах бити на машині відозву до населення, зясовуючи коротко ціль нашого приходу. Підчеркнуто також користь ізза злуки з Галичиною через сіль і нафту та заборонено під карою волочитися ногами. Крім сього позаводжено сторожу перед усіма військовими складами, а на залізничім двірці змінявся в службі що 24 годині більший відділ під проводом молодших старшин. Виділено також сильне поготівле, що мало стояти на перший поклик чергового старшини та висилано по вулицях нічні стежі.

Біля будівлі команди міста, перед жовтим двірцем місцевої дідишки, стояли, вгору дулами, дві козацькі гармати без замків; однаке ходила чутка, що Радивилівці переховують замки й багато стрілива та всякої іншої зброї. Далі біля роздоріжжя на площі стояли рівними рядами сотки полевих подвижних кухонь, із яких повибирано та повідкручувано дрібніші частини, а головню накривки та кітли, що надавалися знаменито до „гонення“ самогонки. За дорогою містився проти команди міста малий відділ місцевої міліції з виборним „зводним“ — четовим, які зараз і зголосили домагання, щоби роззброїти негайно жидівську міліцію, якій видано свого часу зброю задля самооборони. На узасаднення сього доносу подавали недбалість і надужиття в несенню служби, чванливість і вічні погрози та вимушення, вкінці партійність і сторонничість. Як примір наводили декілька випадків, коли жидівські міліціонери,

замість рішучого виступу, поскривалися за доми й віддавали у воздух стріли. Небавком наспів очевидно протидинос із жидівської міліції. Місцеві міліціонери на їх думку зайві, бо там не служба на першій місці, ли не піягика та „жалування“ — платня — та що в них хабарництво, річ буденна. Як найповажніший закид видви нули місцеві Жидки обвин ваченне, що радивилівська міліція брала участь у роззброюванні галицьких сотень, а й тепер агітує проти Галичан між населенням, підготовляючи поновний напад. Так перехрещувалися доноси і згоди та обопільні обвинувачування, а на загал по думці безсторонніх людей ціла справа представлялася так, що „яке їхало, таке здибало“ й о скільки „одно, вісімнадцять, то друге без двох двадцять“.

З вирішенням сеї справи не було мені спішно. Щасливий, чи навпаки, нещасливий випадок поміг мені позбутися зайвої тепер мені жидівської міліції. При чистці кріса застрілив міліціонер ненароком рідну сестру, чим дав найнаглядніший доказ, що не вмів уживати зброї. Негайно скликано цілий їхній відділ, забрано кріси й набої й відпущено домів. Винуватця оставлено теж по списанню протоколу на вільній стопі, бо зі судівництва не осталось там ні сліду. Ліквідацію непогрібної також волосної міліції оставив я аж до авдієнції в отамана Оскілка.

У справі списання величезних радивилівських складів надіслала мені О. В. К. Золочів харчового старшину поручника Бежинського. Та дуже скоро він згубився серед накопиченого майна й опустивши безрадно руки, нарікав постійно, що подібна праця вимагає кілька місяців часу та двох-трьох помічників, супроти чого чекав, як у нас кажуть, аж робота переглотиться.

Тимчасом стали прояснюватися й наші відносини до Радивилівців. Непрошеним посередником був і тут згаданий вже передше Мацюк. Він лебедів і трясся, прочуваючи і предвиджуючи постійно якийсь нещастє змову до нападу, розбій, а що під впливом його доносів і пересторог стрікожено кілька разів непотрібним поготівлем цілу залогу, перестали ми вкінці звертати на нього увагу, вважаючи його хорим. Радивилівці бачили, що з нашої сторони робиться все, щоб не дати себе вдруге заскочити; їх ми лишили в спокою і тому відпала всяким смільчакам охота дразнити Галичан.

Серед сих помотаних і нетрізких тодішніх відносин являлася кожда правильна й карна військова частина не лише сторожем ладу й порядку та оборонцем навні, але також рішачим чинником, свого роду судом у всяких спорах і правіжах, не раз аж таких дрібничкових, що обсяг ділання військових частин, навіть мимо проголошеного стану облоги, сягав задалеко. Все те діялось одначе на домагання самого населення, а відмова потягала за собою самочинну відплату, пімсту, народній суд, а вкінці й самосуд. Через постійну зміну й коротко-тривалість кожної влади перестали на рівні з іншими урядами працювати й суди. Всякі доноси і списані протоколи оставали без відповіді, без розгляду, хочби діло було не знати яке пекуче. Цивільні влади, до яких відсилали військові частини людей зі скаргами, вмивали від усього руки. Вимавлялися

недостачею сил і повновласти, хоч властивою причиною було все побоювання, що при зміні курсу не занедбають покарані пімститися над „власть мавшими“. Другою, не менше важною причиною був страх перед накопиченням неполаджених справ. Зачіпивши одну, требаби братись за другу, по нових прийшлиб на чергу давні й найновіші, а вкінці й такі справи, в яких домаганося слушної нераз ревізії, бо рішинець запав приміром за часів гетьманської влади й не рідко давній винувник міг стати обжаловуючим, особливо, коли брав участь у повстаннях і міг указати на свої, все, розуміється, переборщені заслуги. Військові частини полагоджували наскоро, без довгих короводів, найбільше пекучі справи, й то переважно такі, що мали запобігти якимсь поважнішим наслідкам, або послужити відстрашаючим приміром. Миське населення переконалося вкінці, що Галичани не прийшли до них у злих намірах. Першого дня нашого приходу скоївся один незаметний випадок, який наводив мене на здогад, начеб поза ворожими, а радше здержливими відносинами, місцеве населення не мало наміру прикладати до нас іншої мірки, ніж до всяких інших чужинців-наїздників! На першій місці в них завсіди являється засада: „Свого не дамо й чужим, якщо вдасться, не погордимо“. По приході до Радивилова ми не встигли злазити зараз старшинської харчівні, тому по спожиттю стрілецького пайку з полевої кухні мені захотілося вступити до одної з гостинниць на чай. До гостинниці з чеським властителем біля двірця було задалеко і я вступив до першої, яку стрів по дорозі. В переході до ліпшої кімнати заступив мені дорогу підпитий гурт „леворуціонерів“ із найновішої партії „не журись“, за яких вони себе представили. Темою їхньої балачки були Галичани. Намагалися вгадати, чого вони прийшли, яка з сього шкода й користь, які наслідки потягне за собою знесення кордонів, яке становище Галичан до місцевого населення, до урядів і установ, до існуючого устрою і влади большевиків і співчуваючих і т. п. Мене вважали лише Галичанином і ставили безцеремонно запити, не завиваючи нічого в паперці. Рад-не-рад я мусів відповідати, а властиво відгризатися на їх злобні дотинки та безвиглядні предсказування. Я знав добре, що колиб вони дізналися, що саме я є командантом цілої залоги, не говорилиб вони всього так щиро й отверто, а з недоговірок і нятяків нашого скритого дядька годі багато второпати. Я далекий був від наміру переконовувати сю товпу, а побідою в балачці вважав я звичайно се, коли говірливим горожанам забракло на якубудь тему нових закидів і запитів і вони переходили до другої, запечатуючи обговорене питання приговоркою: „Та чорт його знає. Воно звісно, що хто лише прийде, каже: дай, от поживемо, побачимо!“

Щоби звільнитися вкінці від тих „розмітінгованих“ Радивилівців, спрямував я балачку на користи, які дасть їм Галичина через доставу соли й нафти, що творили на Великій Україні найголовніші предмети спекуляції по небувалих цінах ізза своєї рідкості. Се було болюче місце. Ціла товпа слухала тихо моїх слів, вдоволення малювалося кожному на лиці, так, що навіть самі не хотіли роз-

віяти чару тих сподіваних користий за скромними сумнівами. Час-від-часу потакували лише, або просили о докладніші пояснення і о речинець майбутнього сповнення сих обіцянок . . . Нараз вирвав один із кишені пістоль і вимахуючи ним мені перед носом, став гукати:

— Але не важтеся нас обманювати. Бо от смотріть! — а таких пістолів у нас більше! А й вінтовки (кріси) та гармати з набо-ями переховуються в нас! Горе вам тоді! —

Я носив австрійський старшинський плащ із розщіпленим для вигоди „драгоном“, через що міг носити пояс із пістолем під плащем по блюзі, так, що й незаметно навіть було, що я при зброї. Впрочім погрози сі були без значіння, бо сам герой ледво держався на ногах. Також у гурті слідно було несмак, викликаний сим виступом. Із мого поручення билася якраз у сій хвилі в команді міста на машині заборона н шення зброї та її стягання, заборона ходження ночами й т. д., тож я звернув власникови пістоля в при-язний спосіб увагу, що Галичани видають наказ відносно видачі зброї й тоді заберуть і сей гарний пістоль та ще і йому самому дещо перепаде. Мою пересторогу одобрив гурт однодушно. Під-хмелений став далі відгрозуватися „народньою волею“ й тим по-дібним, а я, щоб вивинутися з гурту, став оглядати пістоль. Удав здивованне, що се не звичайний наган, лише „гамериканський“, хоч дуже сумнівався, чи власник сього дорогого пістоля був хоч у часті ознакнений із його складним механізмом. Розмова замовкла. Гурт мнявся на місці й зиркав у сторону шинкуючого господаря. Забава видно не була ще скінчена, девіз партії „не журисть“ не був сього вечера проведений. Я віддав пістоль та за-мість іти до ліпшої кімнати на чай, завернув у своє приміщення. Гурткови з партії „не журисть“ доставив я мимохіть теми до балачки на кілька вечерів, а сам мусів подумати, щоб уже перші зарядження змагали до зеднання Галичан і тутешніх, та щоби своїми розмірами були до переведення в життя, бо в противнім випадку ми сталисяб подібними до численних наших попередників, що ви-давали, прийшовши, цілі гори програм, розпоряджень і наказів під ріжними погрозами, „вплоть до разстрела“ — а по відході лишали по собі лише безладде і кпини серед населення, як також зневіру в усяку владу, а нерідко й розчарованне та й ворожий настрій до своїх військ, які стягнули або зареквірували при від-ході дещо збіжа, звичайно доривочно, що попало під руки, без порозуміння з відповідними місцевими чинниками й без звичнього в таких випадках рівномірного розділу „разверстки“.

(Далі буде.)

Вп. Передплатників з Чехословаччини просимо отсим замов-ляти і складати передплату на наш часопис у „Самопомочі“ в Йозефові на conto „Українського Скитальця“ у Відні.

Брат знад Дніпра відгукується!

Берлінські часописи з 6. листопада подають такі телеграми з Харкова: „Ціла преса Радянської України почала ostrу кампанію проти Польщі з приводу подій у Східній Галичині. Часописи люто атакують Ляхів і домагаються від радянської влади активного виступу проти ляхького варварства в Західній Україні. „Вісти“ пишуть, що цілий 35 мільоновий український нарід зубами скрегоче з люти на вид кривавої мартирольогії Галичан. Україна ніколи не зречеться прилучення уяремлених Польщею дітий своїх у Східній Галичині. У всіх більших містах Радянської України відбуваються демонстрації за визволення Східної Галичини. В Харкові промовляв до демонстрантів представник Українського Центрального Виконуючого Комітету, який між иншим сказав: „Дим з горячої крови Східної Галичини кличе до неба про пімсту; кров морованих на смерть братів на Схід від Сяну впаде на польських катів і їх потомство. Зложім, товариші, обіт, що не скорше спочинемо, аж пімстимо сю кров і Карпатська Україна буде творити одно нерозривне тіло з нами“. Такі самі демонстрації з пристрасними національними промовами відбулися в Київї, Полтаві, Одесї і Кременчузі. Влада всюди ставиться прихильно до сього національного руху, який носить стихійний характер і довів до зближення партійно-політичні табори“.

В—К, пор. У. Г. А.

Підстаршинський гурток українського військового табору в Йозефові.

„Еміграція — се відчахнена від матірнього пня галузка, яка скорше чи пізнійше зів'яне“.

Сими словами очеркнено недавно в часописних стовпцях і нашу теперішню еміграцію. І коли хто відчув трагізм, який криють у собі ці важкі слова, то будуть се безперечно в першій мірі ці борці-ізгої, що в розгарі безпощадної боротьби покинули непобіджені свій рідний кровю зрошений чорнозем, аби вижидати на скитанню слушного часу.

Довгий та одноманітний сей час під чужим небом, тяжке й невиносиме се вічне викидання. Сумнів і зневіра снуються слідом скитальців, закрадаючись уперто в їхні схвильовані серця...

Так, се відчахнена від рідного пня галузка!

Та, чи зів'яне вона на чужині, чи стане колись прикрасою матірнього пня, про се ще передчасно говорити.

Щоб не нидіти в безділлу, відбувала Українська Бригада зараз у перших часах свого побуту на чесько-словацькій території правильні військові вправи, основувала старшинські й підстаршинські курси, працювала над військовими підручниками, термінологією й т. п. Побіч того розвивав свою діяльність

і Культурно-Просвітний Кругок, улаштуючи зібрання й не-військові курси. В українськiм ліберецькiм таборі перебрав КПК. усе піклування духовим кормом таборитів на себе, відкриваючи бібліотеку й численні підгуртки (секції).

З хвилею перенесення Української Бригади та злучення її з ліберецьким українським табором у Юзефові, стала переважати в таборовій праці освітня діяльність К. П. К., а військові заняття зведено до термінологічної комісії й аплікаторійних гутірок для

Підстаршинський гурток. В середині (гiсть) ген. Кравс (у цивiлю без капелюха) — по правій стороні голова гуртка містостарш. Гриць Трусевич, майор Лисняк, перший покровитель гуртка, сот. Котик, адютант команданта табору. — По лівій стороні заступник голови вахм. Кузів, сот. К. Купчанко, другий покровитель гуртка, пор. Онишкевич, теперішній покровитель гуртка.

старшин. Підстаршини і стрільці горнулися до різних курсів у таборі, старшини виїздили на студії до Праги. —

Так плів скитальцям рік за роком.

Недавні часи козацької слави, перші святочні хвилі народин Української Держави і рясний жертвами кривавий танок затиралися в пам'яті в гарний величний сон, у чудову вимріану казку.

Три роки нужденного животіння в бараках за кільчастими дротами, се по бурливих днях кипучого державного життя — ціла вічність. Та праця серед такого таборового життя се тільки, що бистра і свіжа струя в застоїлій воді. Особливо товариська праця в гурті відсвіжує і хоронить від зневіри. Тому відрадною появою належить уважати змагання підстаршин, які літом 1921. р. стали

робити заходи коло оснування свого гуртка. По виведенню дозволу від української команди табору скликано 22. вересня 1921. р. перші основуючі збори під покровом майора Лисняка, відчитано затверджений командою статут і по вписі членів вибрано виділ. Як дуже була потрібна така підстаршинська організація, показалося з промов на перших основуючих і на дальших загальних зборах. Курси, відчити на загальні теми, аматорські вистави займали підстаршин дуже й вони були їх головними учасниками. Та все те не вистарчало, не могло задовольнити їх уповні. Наче відрухо-во відчули підстаршини, що карність і військовий дух припадає в еміграційному круговороті цвіллю, так як іржою прикривається неуживана зброя. В основанім гурті хотіли підстаршини зберегти добрі прикмети українського воїна, зробити підстаршинський гурток заборолом військової карности й козацького завзяття.

Яка щаслива думка ініціаторів!

Рідний край кривавиться в хижацьких кігтях білого вірла, цвіт українського народу валяється по чужинецьких таборах! Лише зброя, тільки залізо і кров промостить шлях до кращої долі — а щоб не розвіялася та кріпка віра у свої власні сили, щоб не ослаб у нащадків огонь неустрашимих чубатих дідуганів — треба плекати згадку на найновійші, безпримірні героїства синів землі Осмомисла! З їхніх подвигів належить утворити основу до дальших змагань аж до оконечної перемоги.

Цікаві головню перші 5 точок статуту, які зясовують ціль гуртка:

а) Плекання військових чеснот і національної свідомости між підстаршинами.

б) Плекання товариського життя.

в) Поглиблювання фахового знання й удержування карности.

г) Несення матеріяльної допомоги членам гуртка та їх сімї.

г) Опіка над удовами й сиротами по підстаршинах та несення їм матеріяльної помочи.

Коротка розмірно діяльність підстаршинського гуртка відзначилася особливую рухливістю. 5 звичайних і надзвичайних загальних зборів і 53 засідань виділу — се вимовний доказ, що підстаршини взялися до діла поважно та що крім згуртування членів іде успішна праця.

Із вписового, вкладок, підмог та доходів з уряджуваних товариських забав нагромаджено при ощадній і запопадливій господарці гарний гріш, що в касовому звіті за вересень 1922. дав суму 2603.38 Кч.

Та найбільше зворушливим являється се, що гроші, зложені переважно з 50-сотикової денної платні, мається по точці г) статуту вжити до несення матеріяльної допомоги членам гуртка та їх сімї, по точці д) вжити на піклування удовами та сиротами.

У влаштуванні свят і роковин та обходів брав підстаршинський гурток усе діяльну участь. Для членів пер дплачує часописи, а гурткова бібліотека зросла до 155 чисел белетристичного змісту, головню історичного.

Найвідраднішою проявою являється одначе добір відчитів і викладів. При тім належить замітити, що як бібліотека гуртка різниться від ріжноманітної бібліотеки К. П. К. (для цілого табору) своєю односторонністю в історичнім напрямку, так і відчити в підстаршинськім гуртку різняться від загальних, читаних із рамени К. П. К., своєю військовою закраскою. Ось чого слухають радо в підстаршинськім гуртку:

1. Відчит сот. Купчанка 25. V. 1922.: „Підстаршина в національній армії“.
2. На бажання слухачів повторено те саме 2. VI. 1922.
3. Відчит сот. К. Купчанка 9. VI. 1922.: „Відвага й мужність підстаршин“.
4. Вахм. Тріска Осип 16. VI. 1922.: „Прохання й зажалення“.
5. Від 21. VI. до 13. IX. 1922. сот. Яблонський дав 10 викладів службового правильника I. часть і виклад: „Вступні відомости науки поземелля“.
6. Пор. Михайлів 11. IX. виклад: „Значінне артилерії у війні“.
7. Чет. Дольницький: „Історія Схід. Галичини від найдавніших часів по нинішню добу“.

Нудні теми, скаже дехто! Так, але члени гуртка саме такі теми вибирають. Згадані теми мають вони час від часу в таборі, а про військо гуторять у себе в гуртку.

Сими короткими стрічками не зясовано навіть приблизно всеї рухливої діяльності підстаршинського гуртка. Він мав 207 звичайних, 72 спомагаючих і 5 почесних членів.

Зі задоволенням приходить ся ствердити, що шлях, на який ступили підстаршини українського табору в Йозефові, мусить зустрінутися з одобренням цілої військової еміграції, а перші успіхи заслуговують уповні на признание. Підстаршини дали сим доказ, що вони по примусовому зложенню зброї не перестали уважати себе й на далі борцями за кращу долю України. А визволення сподіваються вони, як справжні борці, принести на вістрях своїх багнетів!

І тому стане ясним сей нахил до віднови й поглиблення військового знання, до виплекання і збереження товариської єдності і взаємного довіря, а над усе до заховання аж до слухного часу військових чеснот українського воїна, що при вдержанню карності й непохитності у своїх змаганнях доведе їх і нас усіх до бажаної мети.

Тому, щасть Боже, у корисній праці!

Ваш чесний труд заважить певно на вазі долі й буде запорукою нашої повної перемоги. Бо які підстаршини, такі і стрільці, така ціла армія!

**Домагайтеся всюди „Українського Скитальця“ і ширіть його
межи свояками і знайомими!**

Горі імієм серця!

Як із Літомериць пишуть нам, проголосив у тамошнім українським робітничім відділі ч. 15, на сотенній збірці дня 11. жовтня 1922 р., чл. референт для українських справ при 3. дивізії зазив до добровільного повороту до Галичини. Мовляв — усі приналежні до Української Галицької Армії можуть вертати до краю без ніяких перешкод.

Та на той зазив ніхто з відділу не зголосився до повороту. Навпаки, стрілецько виготовило і вручило референтови письмнену відповідь, в якій недвозначно заявляло:

— Ми, Українське Галицьке Стрілецьтво, що присягало своєму Народови і Владі служити вірно, чесно і примірно, не сплямимо свого прапора, не зломимо ніколи присяги, не йдемо ні на крок від свого святого обов'язку й не дамося зловити на ніякі підступні примани.

— Ми, Українське Галицьке Стрілецьтво, що хвилюючись опинилося поза межами свого Рідного Краю, чуємося й далі тими самими стрільцями, якими були передше. Хоч нас — після міжнародного права — розбрено й інтеновано, хоч наше скитальче життя — навіть серед прихильного братнього чеського народу — не легке, хоч час при тяжких роботах безконечно довгий і прикий, не забуваємо ні на хвилю: хто ми та що нас жде.

— Карність, єдність і бодрість не опустить нас.

— До Галичини вернемо лише на приказ своєї влади, своїх командантів, як славне українське військо, те саме, що його не змогли поконати ніякі корони.

— До тої пори ніхто нас не заманить до повороту під ворожу кормигу. Ми знаємо, до чого ворог змагає. Знаємо, чому він безупинно старається о проголошування таких зазивів, знаємо, нащо йому потрібний наш поворот, знаємо, чому насильно змушує наших батьків до виборів, чому хоче знищити нашу військову еміграцію.

— Та сорок тисяч могил наших братів, тих живих свідків завзяття в нерівній боротьбі за волю Народу й розпачливий крик катованих батьків і братів кличе нас не до добровільного повороту на ворожу провокацію, але до правдивої карності й завзяття та до незломної віри в свою перемогу.

Отак відповідають українські галицькі стрільці на ворожі зазиви до повороту в рідні сторони, в яких ворог насильно осівся й дотепер свідно гуляє. Отак люблять українські галицькі стрільці свою землю, так розуміють своє завдання, так дають перед світом доказ, чи годяться на окупацію Рідного Краю, на поневолення власного Народу, так доказують м'яму покірливість "русского людку", якої ще й досі не годна збутися хороблива уява запомоченого найздника, так говорять вони всім, хто кагавби, що український галицький селянин не доріс до самостійности.

Нарід, що має таких стрільців, не лякається будучности, вона йому ясна.

П. Б.

В останню путь.

День 18. жовтня 1922 р. був холодний, понурый. Над чеським містом Пардубицями нависли тяжкі, сірі хмари і, здавалось, ось-ось пуститься з них осінній, зимний дощ — непривітна довга слота. Та вулицях життя мов замерло. Лиш одна з них, що веде з військових бараків на міське кладовище, заробілася густо людьми. Старі й молоді поставали й дивляться в сторону бараків. Звідтіля посувався похоронний похід. Попереду почетна чета чеського війська, за нею сотня українських галицьких стрільців, а далі вінці, священик-полевий духовник, домовина, українські старшини в товаристві делегатів-чеських старшин і цивільних. Позаду знов наші стрільці без крісів, без парадного однострою. Ступали твердо й поважно в рішучій поставі, з мірою й завзяттям на лицях. Відповідали в останню путь свого друга, що відходив, без щастя, без... В самому зарані найкращої весни опускав їх... Відірвався від них, як зіяла нерозвинена квітка від галузки дерева... Ще не зачав жити, а вже на віки покидав своїх друзів... відлітав у незнану даль, як перша й неостання жертва, що її приносимо Тобі, Рідний наш Краю, на жертвенник щастя — Волі...

Ще недавно бавився в своїм ріднім селі Гуйську добромиського повіту зі своїми ровесниками-дітьми, недавно ходив із ними до сільської школи, а нині відходить від нас, як борець за Рідну Землю, що з любови до неї віддав своє життя . . .

Коли 1. листопада 1918 р. проголошено Західно-Українську Народню Републіку, Він один із перших зголосився до Української Галицької Армії. Один із перших став у ряди найкращих синів України. Не оглядався на те, що йому заледве 17-ий рік, що не має ще обов'язку до військової служби. — По короткім військовім вишколі в Самборі голоситься добровільно на фронт і хоробро видержує всі бої під Хировом у групі сотника Федика. Твердо й непохитно стояв молодий стрільчик у рядах бовбиків у першій лінії аж до 21. мая 1919 р., до переходу гірської бригади на чехословацьку територію.

По трагічній боротьбі за незалежність Галицької Держави олинився на чеській землі, в Німецькім Яблоннім. Він не закладає рук, не скупає в безділля й не тужить у безнадії. Приділений до 2. п. п. голоситься до підстаршинської школи та кінчить її з найліпшим успіхом. Вартість життя, гордість й самосвідомість вступають тоді в нього.

Зі школи виходить перенятий військовим і патріотичним духом, таким остає цілий час у робітничім курні в Пардубицях аж до дня 13. липня 1922 р., коли, занепавши на грудну недугу, відійшов до лікарниці, з якої вже більше й не вернув.

Умер дня 15. жовтня 1922 р.

А недовго перед смертю писав у останньому листі до родичів: — Не гнівайтесь на мене, Тату, та й Ви, Мамо. Я, хоч і хорий, до дому не поїду — навіть умирати там не можу. Знаю, що ви хотілиб неба мені прихилити, але я сиджу тут лише з любови до Вас і до цілого нашого Народу. Яж стрілець Української Галицької Армії, яка має принести Вам Волю. Не можу добровільно класти свої руки у ворожі кайдани, які я присягав розривати; не можу зрадити навіть тоді, коли лежу немичний . . .

Похід посувався похоронним кроком вперед, зближався до кладовища. Сотки ніг ступало разом до такту жалібних маршів, сотки думок гнало стрілою в Рідний Край, гляділо на теперішню його пожежу, дивилося на муки своїх Рідних і присягало безмежню любов і посвяту для них, присягало віднову й жертву себе самих . . .

На чужому кладовищі, між чужими, положили його до вічного сну . . . І чужою землею прикрили . . . лише своєю піснею, лише своїм словом пращалися в Ним . . .

З останньої хвили.

Львів. Трибунал ляхського окупаційного суду присудив **Степана Федака на 6 років**, Паліїва, Матчака, Яремійчука й Зиблікевича на 2 і 1/2 років і Штика на 1 1/2 року тяжкої в'язниці. Інших обжалованих звільнено. Оборонці внесли відклик від сього засуду. — Коли вже обжаловуючі засядуть на лаві обжалованих перед трибуналом українського народу?

Свято 1. листопада 1922 р. в українським робітничім відділі в Берні.

Четверті роковини відродження Галицької Держави відсвяткували українські робітничі відділи в Берні спільно з „УМСА“ й „Українською Академічною Громадою“ в „Грдлічових“ бараках святочною академією, яку розпочав сот. У. Г. А. Корнило Купчанко гарною й обдуманною промовою, язсуюючи всі події за цілий час існування Західно-Української Народньої Републіки та вказуючи на потребу видержання українським галицьким військом на дотеперішнім становищі.

За промовою пішли пісні й деклямації, а закінчено свято гимном.

Хоч у баракі, відбулося свято дуже поважно й величаво, полишаючи в душі кожного учасника завзяте.

До поваги й величі свята причинились немало високі чеські гості, як оточений командант для Моравії і Шлеська генерал Подгайський, командант артилерії генерал Біли, відпоручники чсл. полків у Берні та багато чсл. старшин і стрільцтва.

Крім чеських гостей явилися на святі відпоручники студентської організації Болгар та Югославян, а болгарський відпоручник зложив іменем болгарської Академічної Громади привіт і бажання скорого визволення нашої Батьківщини зпід ворожого ярма і скорого повороту на Рідну Землю.

По відспіванню гимну подякував сотник У.Г.А. Земек обидвом чсл. генералам за участь у святі іменем українських робітничих відділів у Берні, а іменем Української Академічної Громади в Берні подякував усім гостям хорунжий У. Г. А. Шебунчак.

Виказ жертв.

(Продовження.)

На фонд „Рідна Школа“ в краю зложили в чеських коронах: Культурно-Просвітний Клуб при робітничім відділі в Міхальовіцах 300, Степан Черниш 60, Павло Черниш 30, Михайло Сковронський 60, Іван Колодубський 130, Іван Сернівка 20. Українські робітничі відділи: ч. 27 в Пардубицях 303, в Мукачеві 44, ч. 10 в Ружомберку (чет. Пелех) 17, ч. 49 в Жіліні (чет. Павлишин) 80, в Ужгороді (пор. Мудрик) 50, в Пардубицях (сот. Рудзінський) 600, в Терезині (К. П. К.) 188, ч. 6 в Ружомберку 20, в Мості (чет. Бобкін) 300, в Бергоні (сот. Сененький) 310, в Літомерицях 95, ч. 21 в Мільовіцах 90, в Німецькім Яблонім 150, у Праві (сот. Федик) 572, в Комарні 45, ч. 36 в Берні 92.50 (на останню суму зложилися: дес. Тепчук Іван 5, дес. Івашко Косма 3, ст. стр. Вівчарик Гриць 3, ст. стр. Назарко Михайло 3, ст. стр. Карпак Олекса 2, стрільці: Бобела Семен 4, Чіхрак Михайло 2, Филипчук Михайло 3, Гиник Михайло 2, Грицюк Іван 3, Гримак Василь 3, Гануляк Василь 2, Глодан Яків 2, Хмільяк Василь 4, Яцишин Юрко 3, Якимець Никола 2, Кухар Гриць 1.50, Климук Михайло 2, Конобій Никола, Коропкевич Іван 2, Коник Дмитро 1, Лютий Степан 2, Максимяк Іван 3, Марущак Никола 3, Петраш Павло 3, Процяк Степан 3, Рога Осип 2.50, Равлик Іван 3, Сопрун Павло 3, Слободян Никола 3, Солицкий Володимир 3, Татомир Максим 2, Татарчук Атанас 2, Тимчук Василь 0.50, Трач Гриць 3, Триснюк Іван 1. Робітничі відділи: ч. 10. Ружомберк (чет. Пелех) 12, ч. 36. Берно (пор. Цурковський) 74.50, робітничий курінь Терезин 853, лічниця Терезин 67, робітничий відділ Мост: 300, робітничі відділи: ч. 6. Ружомберк 12, ч. 3. Братіслава 135, ч. 49. Жіліна 85, робітничий відділ у Літомерицях: 300.

Оповістки:

За одну пегітову стрічку з Австрії 1000.— К; з Чехословаччини 1.50 Кч. Товстим друком потрібно.

Хто знавби докладну адресу Жидівського Курія з Тернополя, який останніми часами перебував в Індіїх, зволить зголосити Управі „Самопомочи“ в Йозефові, Чехословаччина. 2—2.

Справлення важніших друкарських похибок в 19. ч. „Українського Скитальця“.

Сторона: 29 — 9. і 10. стрічка з долини, поручник Олинець Іван, замість 330.— має бути: 330.50; осма стрічка з долини, поручник Ортинський Омелян, замість 126.— має бути: 126.50. Сторона 30.—25. стрічка з гори, рах. чет. Савка Пилип, Прага, замість 1500.— має бути 15.—. Сторона 31.—7. стрічка з гори, замість Галицький — має бути: Ганицький.

На першій стороні задної окладинки в касовім звіті: „Самопомочи“ в розходах належить справити:

III. Зачет на справлення протези для інвалідів:	500 Кч.
IV. Удержання української дітчої школи:	177 „
V. Адміністрація:	800 „
Сальдо:	5318 „ 80 с.

Видавець: Український Військовий Допомоговий Комітет у Відні. Відвічальний редактор: Л. Гутель. З друкарні „Адрія“ тов. з обм. пор. у Відні.

О Г О Л О Ш Е Н Н Я:

За цілу сторінку з Австрії 150.000, $\frac{1}{2}$ 75.000, $\frac{1}{4}$ 38.000, $\frac{1}{8}$ 19.000, $\frac{1}{16}$ 10.000 К.
За цілу сторінку з Чехословаччини 300, $\frac{1}{2}$ 150, $\frac{1}{4}$ 75, $\frac{1}{8}$ 38, $\frac{1}{16}$ 20 Кч.

В редакційнім тексті потрібно.

**Пам'ятайте на допомогову
централю для частин
Української Галицької Армії,
що перебувають поза межами Рідного Краю!**

А Д Р Е С А:

„Самопоміч“. Український військовий табір у Йозефові.
„Samopomitch“. Ukrajinský vojenský tabor v Josefově.
„Samopomitch“. Ukrainian military camp in Josefov.

Č. S. R. Europe.

2—4

Надсилайте матеріали до

**„Пропам'ятної Книги“
еміграції земель З. У. Н. Р.
Речинець кінчиться 30. лист. 1922. р!**

А Д Р Е С А:

**Культурно-Просвітний Клубок Укра-
їнського військ. табору в Йозефові,**

Č. S. R. Europe.

2—2

Читайте й передплачуйте одинокий багато ілюстрований двотижневик і найбільше поширений часопис між українською еміграцією в Європі й Америці:

Український Скиталець

Орган військової еміграції земель З. У. Н. Р.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

З нього довідаєтеся з яким героїзмом і самовідреченням боровся Український Нарід Галицької Землі за державну самостійність та побачите унагляднені в численних ілюстраціях всі Його визвольні змагання! Читайте самі і своїх дітей учіть пізнавати гордість і непобідимість свого
o=o o=o o=o o=o Народу! o=o o=o o=o o=o

А Д Р Е С А:

„Ukrajinskyj Skytalec“

Wien XVIII., Ferrogasse 31. Austria, Europe.

1—3.

З кінцем грудня с. р. вийде з друку

❖❖ К а л е н д а р и к ❖❖ Українського Скитальця на 1923 рік.

Календарик Українського Скитальця буде найцікавіший змістом і найдешевший ціною з усіх видань, які до тепер появилися.

1—3.